

Jeg vil, jeg vil, men jeg får det ikke til.

Menn som har søkt behandling ved Alternativ til Vold: Hvilke beskrivelser bruker de om egen og barnets opplevelse, når barnet utsettes for fars sinne?

Kine Waaler Kristoffersen

Hovedoppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

20.04.2014

Leave the light on (Beth Heart)

Daddy ain't that bad

He just plays rough

I ain't that scarred

When I'm covered up

I leave the light on

Little girl hiding underneath the bed

Was it something I did?

Must be something I said

I leave the light on

Better leave the light on

Cause I wanna love

I wanna live

I don't know much about it

I never did

I don't know what to do

Can the damage be undone?

I swore to God I would never be what I've become

Jeg vil, jeg vil, men jeg får det ikke til.

Menn som har søkt behandling ved Alternativ til Vold: Hvilke beskrivelser bruker de om egen og barnets opplevelse, når barnet utsettes for fars sinne?

© Kine Waaler Kristoffersen

2014

Jeg vil, jeg vil, men jeg får det ikke til. Menn som har søkt behandling ved Alternativ til Vold:
Hvilke beskrivelser bruker de om egen og barnets opplevelse, når barnet utsettes for fars
sinne?

Kine Waaler Kristoffersen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Tittel: Jeg vil, jeg vil, men jeg får det ikke til. Menn som har søkt behandling ved Alternativ til Vold: Hvilke beskrivelser bruker de om egen og barnets opplevelse, når barnet utsettes for fars sinne?

Forfatter: Kine Waaler Kristoffersen

Veileder: Kirsten Benum

Biveileder: Henning Mohaupt

Formålet med denne studien var å utforske fenomenet menn med voldsproblematikk som fedre. Jeg fikk tilgang på materialet gjennom prosjektet « Fedre, rus og vold – hvordan representerer voldelige menn sin relasjon til barna sine mentalt? », et samarbeidsprosjekt mellom Alternativ til Vold og Kompetansesenter for rusmiddelforskning i Helse Vest (KORFOR). Jeg utgjør en del av forskergruppen på prosjektet. Utvalget i denne oppgaven bestod av åtte menn som hadde påbegynt behandling ved Stiftelsen Alternativ til Vold. Valget falt på kvalitativ metode og en fenomenologisk og narrativ analyse ble lagt til grunn for studien. Det semistrukturerte intervjuet Parent Development Interview ble benyttet for å undersøke hvilke beskrivelser informantene brukte om egen opplevelse og barnets opplevelse, når barnet utsettes for fars sinne. Videre ble informantenes beskrivelser av egne barndomsforhold undersøkt for å se om det var erfaringer med sinne/vold fra egne foreldre, og hvordan beskrivelser av foreldres sinne/vold relaterer til egen avklaring til eget sinne/vold. Funnene indikerte at informantene hadde vansker med å ta barnets perspektiv. Informantene syntes å ha et definert forhold til egne foreldres sinne/vold, men vansker med å omsette erfaringer med sinne/vold fra egen oppvekst til situasjoner hvor de selv som voksne var sinte på eget barn. I sine beskrivelser av egen opplevelse og håndtering av egne sinnereaksjoner, samt i beskrivelse av barnets opplevelse, kan det synes som en manglende evne, snarere enn en manglende vilje. Kanskje kan dette forstås som en svikt i mentalisering, empati og /eller affektregulering. Individets læringshistorie og fremveksten av den moderne farsrollen drøftes. Funn i studien kan tenkes å ha implikasjoner for både forebygging og terapi. En anbefaling vil være økt bruk av mentaliseringsbaserte tilnærminger i behandling av voldsutøvere, samt konkret ferdighetstrening. Formålet med det vil være å bedre foreldrekompetansen.

Forord

En stor takk rettes til alle informantene for deres deltakelse i forskningsprosjektet. Uten dem ville ikke denne studien vært mulig.

En stor takk rettes også til veileder Kirsten Benum for gode og inspirerende samtaler, råd og veiledning. Kirsten takkes også for tett oppfølging, samt gode støtte.

Stiftelsen Alternativ til Vold i samarbeid med Kompetansesenter for rusmiddelforskning i Helse Vest takkes for å gjennomføre et så viktig forskningsprosjekt, og for å ha gitt meg mulighet til å være en del av dette prosjektet. En særskilt takk til prosjektleder og biveileder Henning Mohaupt som introduserte meg for prosjektet, og som har vært en god samtalepartner og kommet med gode innspill underveis.

Takk til all familie og venner.

Oslo, 20.04.2014, Kine Waaler Kristoffersen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Empiri og teoretisk ramme	3
2.1	Empiri	3
2.1.1	Forskningsfunn på faderskap og vold	3
2.1.2	Forskningsfunn på å vokse opp med vold	5
2.2	Teoretisk ramme	6
2.2.1	Mentalisering.....	7
2.2.2	Empatiutvikling.....	8
2.2.3	Affektregulering	9
2.2.4	Narrativt perspektiv	10
3	Forskningsspørsmål.....	12
4	Metode.....	14
4.1	Kvalitativ metode, narrativ og fenomenologisk tilnærming.....	14
4.2	Rekruttering av informanter, utvalg og gjennomføring.....	15
4.3	Intervjumanualen	16
4.4	Bearbeiding av data	17
4.5	Etiske forhold	18
4.6	Analysen	18
4.7	Metodologiske utfordringer	20
5	Resultater.....	22
5.1	Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om sin opplevelse og håndtering av sine egne sinnereaksjoner?	22
5.1.1	Avmakt som fellestrekk i beskrivelsene av egne reaksjoner.....	22
5.2	Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om sitt barns opplevelse når barnet utsettes for fars sinne?	25
5.2.1	Benektende og bagatelliserende beskrivelser av barnets opplevelse	25
5.3	Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om barndomsforholdet til sine egne foreldre?	27
5.3.1	Opplevd frykt, savn av nærhet og avvisning i beskrivelsene	27
5.4	Resultatene sammenfattet	32
6	Diskusjon.....	33
6.1	Manglende vilje eller evne?.....	33

6.2	Læringshistorie	36
6.3	Den moderne farsrollen	37
7	Studiens begrensninger	39
8	Oppsummering og implikasjoner	41
	Litteraturliste	44
	Vedlegg	52
	Vedlegg 1	53
	Vedlegg 2	56

1 Innledning

Vold i nære relasjoner er et familieproblem, som har konsekvenser både for den som utøver volden, for den som utsettes for volden og for den som er vitne til volden. Det er også et samfunnsproblem som har store økonomiske og menneskelige omkostninger. Selv om det er forsket mye på familievold, er overraskende lite forskning viet til farsrollen hos menn som utøver vold mot sine partnere (Bancroft & Silverman, 2002; Fox & Benson, 2004; Guille, 2004; Holden, Barker, Appel, & Hazlewood, 2010; Holden, Stein, Ritchie, Harris, & Jouriles, 1998; Peled, 2000; Råkil, 2006). Likeledes har studier som omhandler faderskap generelt, i liten grad inkludert menn med voldsproblematikk (Booth & Crouter, 1998; Phares, 1992; Silverstein & Phares, 1996). Den mest alvorlige og skadelige volden i nære relasjoner utøves av menn – som også er fedre (Cantos, Neidig, & O'Leary, 1994; Haaland, Clausen, & Schei, 2005).

Det ser ut til at mye av forskningen på menn som har utøvd vold mot sin partner primært har fokusert på menns personlighet og psykopatologi (Hamberger & Hastings, 1991; Saunders, 1996), samt holdninger til kvinner (Neidig, Friedman, & Collins, 1986). Mannlige voldsutøvere som omsorgspersoner har derimot vært et lite undersøkt tema i forskning og klinikk. Både metodikk knyttet til gode utredninger av fedre som omsorgspersoner og metodikk knyttet til på hvordan gode og trygge måter å jobbe med foreldreskapet, har vært utilstrekkelig (Råkil, 2006).

I forskning på fedre og faderskap generelt er fedrenes egen stemme i liten grad blitt hørt. Dette gjelder spesielt i forhold til hva fedre faktisk gjør og hvordan de snakker om sitt faderskap (Brandth & Kvande, 2003). Vi står overfor det som har vært et lite tematisert felt, både når det gjelder fedre generelt, samt fedre med voldsproblematikk.

Gjennom min psykologpraksis ved et av Alternativ til Vold (heretter forkortet ATV) sine kontorer hadde jeg både voldsutøvere, voldsutsatte, samt barn som både hadde vært vitne til og utsatt for vold i behandling. Dette bidro for meg til å understreke familieperspektivet på vold, og tydeliggjorde de omfattende konsekvensene av å leve med vold i nære relasjoner. Det ble tydelig for meg at farsrollen hadde blitt viet for lite oppmerksomhet. I en familie hvor det har forekommet vold, bør rollen som far og omsorgsgiver være minst like viktig å utforske, som rollen som partner. Min egen erfaring underbygget det man har funnet både i forskning

og klinikk: at fokuset i stor grad har vært på menn med voldsproblematikk som partnere, mens deres rolle som fedre i mindre grad har vært studert. Jeg ønsket å utforske fenomenet fedre nærmere. Dette fikk jeg mulighet til gjennom datamaterialet fra et større forskningsprosjekt som søkte å belyse fedreperspektivet hos menn med voldsproblematikk. Prosjektet « Fedre, rus og vold – hvordan representerer voldelige menn sin relasjon til barna sine mentalt?» er et samarbeidsprosjekt mellom ATV og Kompetansesenter for rusmiddelforskning i Helse Vest (KORFOR). Det er flere grunner til at fedreperspektivet er viktig å studere. Ikke minst er mennenes rolle som omsorgspersoner viktig å kartlegge med tanke på at menn som har utøvd eller utøver vold mot partner ofte vil være sentrale i sine barns liv på tross av vold og eventuelle samlivsbrudd. Det ble også tydelig for meg at dersom vi skal bedre situasjonen for disse barna – og for fedrene, er det også en foreldrekompetanse vi må fokusere på. Kanskje kan vi da bryte en eventuell voldsarv og forhindre at vold videreføres i generasjoner.

2 Empiri og teoretisk ramme

I de senere år er det blitt publisert noen få studier på feltet fedre og vold. Disse studiene vil gjennomgå i avsnittet under. Jeg vil også ta for meg forskning som foreligger på voldens virkning på barn, da det vi vet om dette er viktig når vi anlegger et fedreperspektiv. Dette da skadene av å vokse opp med vold i hjemmet er godt dokumentert, og har vist seg å kunne være omfattende og ha store konsekvenser for barnet på flere områder. Videre er dette viktig da flere menn som utøver vold mot partner, også kan tenkes å ha hatt en oppvekst hvor de selv ble utsatt for og / eller var vitne til vold.

Det er etter mitt syn ikke tilstrekkelig å fokusere på voldens skadevirkninger på barn. Jeg ønsker også å fremme fedrenes refleksjon rundt både egen og barnets opplevelse. I denne oppgaven tar jeg derfor utgangspunkt i et tilknytnings- og mentaliseringsperspektiv. Forskning har vist at trygg tilknytning hos små barn fremmer sunn utvikling på sentrale områder og bufrer for vanskelige livsopplevelser senere i livet. Det grunnleggende behovet for trygghet forstyrres av vold i familien. Jeg vil også belyse det narrative perspektivet som en måte å forstå og skape mening i verden og i det individuelle livet.

2.1 Empiri

2.1.1 Forskningsfunn på faderskap og vold

Rothman, Mandel, og Silverman (2007) sammenlignet partnervoldelige biologiske fedre med partnervoldelige ikke-biologiske fedre (menn som bor med minst ett av partnerens barn). Resultatene viste at de fleste av mennene i begge gruppene trodde at deres vold negativt hadde påvirket deres forhold til barna (henholdsvis 73 % og 69 %). Færre menn var imidlertid bekymret for langtidsvirkningen partnervolden kunne ha på deres barn (53 % versus 40 %). En begrensning ved studien var imidlertid at alle mennene allerede var i behandling for partnervold. I gjennomsnitt hadde de deltatt i mer enn 14 ukers behandling. Det er derfor uklart om mennene ved oppstart av behandling hadde samme syn som det som kom til uttrykk i studien.

I sin studie fra 2008 som bestod av et utvalg på 14 menn konkluderte Perel og Peled med at menn med voldsproblematikk uttrykte ulike holdninger vedrørende effekten av deres

partnervold på barna. Noen ganger ble de skadelige effektene erkjent og de ønsket å kompensere for disse effektene, mens det i andre tilfeller var total uvitenhet om effekten av deres partnervold på barna. Ingen av fedrene forsøkte å sette seg inn i barnets opplevelse og engstelse. Et viktig poeng i Perel og Peled (2008) sin studie er at selv om flere av mennene erkjente at barna hadde blitt eksponert for vold, var det ikke gitt at de forstod skadevirkningene av volden på barnet. Dette er i tråd med en studie av Salisbury, Henning, og Holdford (2009) som viste at selv om majoriteten av menn vedkjente seg at deres barn hadde blitt eksponert for voldshendelser mellom foreldrene (to tredjedeler), var det svært få som selv opplevde at barna ble påvirket og tok skade av volden.

Fra nordisk forskningsmiljø fant Råkil (2006) at menn i gruppebehandling hadde vansker for å integrere sin egen voldelige atferd og sin rolle som far. En senere finsk studie fant det samme (Nevala-Jaakonmaa & Holma, referert i Veteläinen, Grönholm, & Holma, 2013, s. 2). I sin studie tok Veteläinen et al. (2013) for seg hvordan menn som hadde utøvd vold mot partner og som deltok i gruppebehandling snakket om sitt faderskap og hvordan de opplevde seg selv som fedre. De skilte mellom passivt/unnvikende faderskap, distansert /likegyldig faderskap, autoritært/kontrollerende faderskap og det «nye faderskapet». Kjernen i det «nye faderskapet» er en far som er omsorgsfull og pleiende, en far som gir barnet støtte både fysisk, psykologisk og intellektuelt. Videre at foreldreskap og ansvar for barneoppdragelse deles jevnbyrdig mellom mor og far. Det «nye faderskapet» kan sies å stå i kontrast til det mer tradisjonelle faderskapet.

Veteläinen et al. (2013) fant at det var forskjell mellom mennene med tanke på hvordan de opplevde at deres vold hadde effekt på deres barns helse og atferd. En far hevdet eksempelvis at verbal vold var normalt og ikke skadelig for barnet. Andre fedre, på den andre siden, forstod langtidseffekten volden hadde på barna. Videre fant de at mennene skilte volden fra faderskapet. For dem stod deres voldelige atferd i motsetning til å være far. Dette skillet ble gjort ved å beskrive volden som noe som hadde skjedd i fortiden og av en annen person. Noen hevdet også at de ikke forstod sin egen voldelige atferd. Dette kan også tolkes som en form for segregering. Voldelig atferd ble også tilskrevet til mennenes egen manglende forståelse eller manglende evne til å komme opp med andre disiplineringsstiler eller former for faderskap. Data viste også at menn tok ansvar for sin vold, så den som gal og ønsket å endre atferd.

2.1.2 Forskningsfunn på å vokse opp med vold

Forskning har vist at barn som eksponeres for vold i hjemmet har økt risiko for blant annet aggresjon, atferdsproblemer, svekket selvfølelse, depresjon og posttraumatisk stress (Kitzmann, Gaylord, Holt, & Kenny, 2003; Mohr, Noone Lutz, Fantuzzo, & Perry, 2000; Wolfe, Crooks, Lee, McIntyre-Smith, & Jaffe, 2003). Videre har forskning vist at barns risiko for å utsettes for fysisk mishandling øker signifikant ved tilstedeværelse av partnervold (Edleson, 1999; Howell, 2011; Slep & O'Leary, 2005). Risikoen for å bli eksponert for partnervold er spesielt høy for mindre barn, med en ekstra sårbarhet for barn under seks år. Å eksponeres for partnervold er spesielt stressende for mindre barn fordi de tilbringer store deler av dagen sammen med foreldrene. Barnet stoler på at omsorgspersoner skal beskytte dem fra fare, gjøre miljøet sikkert og forutsigbart. Funksjoner som det kan være vanskelig å få til i familier hvor det forekommer vold (Margolin & Gordis, 2000). Sammenlignet med eldre barn har førskolebarn utsatt for familievold signifikant lavere nivå av selvfølelse og sosial kompetanse (Rossman, Rea, Graham-Bermann, & Butterfield, 2004). Voldserfaring i førskolealderen, hvor emosjonsregulering utvikles og barns tilknytning til omsorgspersoner er mest viktig, viser mest alvorlige og varige negative effekter (Levendosky, Leahy, Bogat, Davidson, & von Eye, 2006).

Et av de mest konsistente funnene i litteraturen er imidlertid at «vold kan avle vold»: Barn som er vitne til vold i hjemmet har økt risiko for voldserfaring senere i voksenlivet (Ehrensaft et al., 2003; Graham-Bermann & Edleson, 2001; Graham-Bermann, Gruber, Howell, & Girz, 2009; Kashani & Allan, 1998; Vatnar & Bjorkly, 2010). Et menneske som har blitt utsatt for vold i hjemmet har tre til fire ganger så stor risiko for selv å bli voldsutøver senere i livet (Isdal, 2000). Med andre ord: det å vokse opp med vold i nære relasjoner øker risikoen for fremtidig vold. Dette sees i lys av den påvirkningen individets opprinnelsesfamilie har på relasjons – og emosjonserfaringen (Buchbinder & Eisikovits, 2003). Mange studier har vist at menn med voldsproblematikk i større grad har vært vitne til vold mellom foreldre eller selv blitt utsatt for vold som barn (Beasley & Stoltenberg, 1992; Caesar, 1988; Fitch & Papantonio, 1983; Hamberger & Hastings, 1991; Kalmuss, 1984). Forskning har vist at det kan være like skadelig å være vitne til vold mellom foreldrene og det og selv bli direkte utsatt for vold (Ericson, 2007; Pape & Stefansen, 2004). På ATV har forskere ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gått gjennom journalene systematisk og funnet at 64 % av alle mennene (representativt utvalg) som har gått i terapi ved ATV selv

har hatt en oppvekst med vold i egen familie (Steinsvåg, 2007). I familier hvor menn som utøver partnervold også har en egen oppvekst med vold, er det ytterligere grunn til å være sterkt bekymret for barnets omsorgssituasjon.

Hvordan voldsutøveren forholder seg til volden de har utført i nære relasjoner er avgjørende for konsekvensene det kan få for omgivelsene. Dersom barnet blir tatt vare på og omsorgspersonen beklager og forsøker å forklare handlingen uten å bagatellisere den, kan dette minske konsekvensene volden får for barnet. Men dersom voldsutøveren bagatelliserer handlingen og avviser barnet på en straffende måte, kan det forsterke konsekvensene det kan få for barnet og øke avmaktsfølelsen. Avmaktsfølelse øker igjen risikoen for å utsette andre for vold (Isdal, 2000). Kanskje kan det være slik at vold mot barn skaper «vanskeligere» barn som i sin tur krever mer av omsorgsgivere, hvilket øker risiko for vold / aggresjon / avvisning både hjemme og ute.

Mange av mennene som søker behandling ved ATV kan tenkes å ha blitt preget av en utrygg oppvekst og er således et eksempel på hva som kan skje dersom barn vokser opp med aggresjon og avvisning i hjemmet.

Til nå har jeg belyst empiri som foreligger på faderskap og vold, samt forskningsfunn på det å vokse opp med vold. På meg kan det fremstå som om tidligere forskning ofte har hatt som mål å vurdere disse mennenes rolle som far og involvering i barnets liv, og at forståelsesperspektivet i mindre grad har vært dekket og gjenstand for debatt.

2.2 Teoretisk ramme

Hvordan forstå menn med voldsproblematikk som fedre? I litteraturen finnes det få teoretiske forklaringer på hva som skjer i mennene i deres relasjon til egne barn. I søken etter å forstå hvordan de opplever seg selv som fedre er det to aspekter som bør dekkes, både hvilke beskrivelser de bruker om egen opplevelse, men også hvilke beskrivelser de bruker om barnets opplevelse. Et faderskap består av mange nyanser, og det er flere sider av faderskapet som det både hadde vært interessant og viktig å studere. I denne oppgaven ble jeg imidlertid opptatt av teorier som kan fortelle noe om foreldreatferd og kapasitet når fedrene opplever å være i en krevende situasjon med barnet. En slik situasjon vil kunne være når en far er sint på

barnet sitt. Med andre ord når det er sterk affekt i relasjon til barnet. Kanskje kan mentalisering tjene som en forklaringsmodell. Mentalisering er et vidt begrep som er nært beslektet med en rekke andre lignende teoretiske begreper (Choi-Kain & Gunderson, 2008). Eksempler er mindfulness, affektbevissthet, empati og psychological mindedness. Kanskje kan disse begrepene tidvis være bedre egnet enn mentalisering til å forstå mer spesifikke aspekter av affekt, kognisjon og refleksjon (Hegdal & Lütchen-Lehn, 2011). Jeg har i så måte valgt å vektlegge begrepet empati. Innenfor et teoretisk rammeverk vil jeg også redegjøre for affektregulering og narrativt perspektiv.

2.2.1 Mentalisering

Mentalisering kan defineres som en egenskap som viser til vår evne til å tenke om mentale tilstander og intensjoner i oss selv og andre (Bateman & Fonagy, 2004). Evnen til å mentalisere er ikke statisk, men kan tenkes å bevege seg langs et kontinuum fra lav til høy. Utviklingen av evnen til å mentalisere henger sammen med tidlig sosialt samspill i tilkynningsrelasjonen, og spesielt vektlegges affektiv kommunikasjon og affektregulering gjennom speiling. Når barnet gråter fordi det ikke har det godt, viser mor eller far at de forstår at barnet er ubekvemt ved bruk av blant annet ansiktsmimikk og språk. De *speiler* ubehaget. Samtidig trøster de voksne barnet med smil og handlinger som viser at de har og tar ansvar. Slik *markerer* de en forskjell – at de selv ikke har det dårlig. Barnet blir bekreftet i noe som er felles, det vil si følelsen, samtidig som det erfarer noe grunnleggende om separate sinn og følelsmessige forskjeller. Barnet utvikler ikke bare sitt sinn, det lærer også at vi har forskjellige og adskilte sinn (Skårderud & Sommerfeldt, 2008). Barnet lærer således at sinnet ikke speiler verden, men det *tolker* den (Skårderud & Sommerfeldt, 2008). Omsorgsgiveren fungerer her som en trygg base for barnet. Sikker tilknytning fremmer mentalisering. Usikker tilknytning, derimot, hemmer eller svekker evnen til å mentalisere. Det å kunne forstå både seg selv og andre er en nøkkelkompetanse i regulering av følelser. Hemmet eller svekket mentalisering er forbundet gjennom redusert følelsesregulering (Skårderud & Sommerfeldt, 2008).

Mentalisering viser til fenomener som angår absolutt alle og er et samlebegrep om implisitt og eksplisitt å fortolke egne og andres handlinger som meningsfulle ytringer av indre liv, eksempelvis behov, ønsker, følelser og fornuft (Skårderud & Sommerfeldt, 2008). Man kan skille mellom implisitt og eksplisitt mentalisering. I en samtale mentaliserer man implisitt når

man tilpasser seg den andre ved å lytte til språkets tone og innholdet i det som blir sagt. Implisitt mentalisering skjer ubevisst, refleksstyrt og intuitivt.

Eksplisitt mentalisering, på sin side, stiller krav til bevissthet og refleksjon. I en samtale vil det innebære og spørre oss selv hva den andre egentlig mener å formidle, og vi kan også spørre den andre ved hjelp av språket.

Jeg tenker at mentalisering kan være et viktig begrep i en voldskontekst, ettersom det involverer både en selvrefleksiv og en mellommenneskelig komponent, altså både meg selv og andre. Under empiri på det å vokse opp med vold gjorde jeg rede for at mange som utøver vold, selv kan ha hatt en oppvekst hvor de har vært utsatt for eller vitne til vold.

Tilknytningen til egne omsorgspersoner kan ha vært utrygg. Dette kan tenkes å virke inn på mentaliseringsevnen ved at denne evnen kan bli hemmet eller svekket, hvilket gjør at det er fort gjort å misforstå eller bli misforstått. Dette kan igjen utløse sterke følelser, som eksempelvis sinne, som kan lede til blant annet fiendtlighet og i ytterste konsekvens til vold. Å fungere i en sosial kontekst krever at man klarer å fortolke den andre på en adekvat måte. Mentaliseringsbegrepet ligger tett opp til begrepet desentrering som er hentet fra utviklingspsykologien. Evnen til å desentrere innebærer å kunne oppfatte, innta og integrere flere perspektiv (Piaget, 1928). Desentrering danner basis for blant annet problemløsning og empati. Desentrering handler om å kunne flytte oppmerksomheten fra seg selv og over på den andre, og er i så måte en essensiell komponent i foreldres møte med sine barn.

Mentalisering kan videre tjene som et overordnet begrep da evnen til å mentalisere ikke er statisk eller endelig. Mentaliseringsevne er sterkt avhengig av følelsesmessige og relasjonelle sammenhenger. En svekket mentaliseringsevne kan dermed trenes opp. Dette tenker jeg at kan ha implikasjoner for klinisk praksis.

Som behandlingsmetode beskrives mentalisering som en fellesfaktor i terapi. Allen (2006) argumenterer for at mentalisering er den essensielle mekanismen som ligger til grunn for all terapi med effekt. Med dette mener han at all virksom behandling, på ulike vis, vil ha en positiv effekt på kapasiteten til å mentalisere.

2.2.2 Empatiutvikling

Empati blir av mange forskere sett på som et multidimensjonelt begrep som omfatter ulike aspekter. Holm (2009) trekker frem tre aspekter: Det første aspektet gjelder en affektiv / følelsesmessig reaksjon på en annen persons følelser. Det andre er en kognitiv / intellektuell bedømming, mens det tredje aspektet er atferdsdimensjon, der viljen og hensikten å formidle medfølelse og forståelse er sentral.

Empati har ofte blitt relatert til moral, altruisme, rettferdighet, prososial atferd og samarbeid (Findlay, Girardi, & Coplan, 2006; Rueckert & Naybar, 2008). Empati er i tillegg viktig da det har adaptive og kommunikative funksjoner, samt spiller en rolle for personlighetsutviklingen (Eisenberg & Strayer, 1987). Det er viktig å vite hvilke faktorer som fremmer og hemmer utvikling av empati, da vi vet at svekket empati kan gi seg utslag i større grad av aggressiv og antisosial atferd (Findlay et al., 2006). Brudal (2006, s. 24) understreker viktigheten av dette <<Utgangspunktet er at empati kan betraktes som en medfødt resurs, og at det, ved å utvikle empati, er mulig å forebygge psykisk ubalanse. Empati betraktes som ”buffer” mot psykologisk skjevutvikling. >>

Det er stor variasjon mellom mennesker i grad av evne til empati. Utvikling av empati baseres både på at omsorgspersonene er empatiske, og på barnets kognitive utrustning. Det er få individuelle forskjeller i empati hos barn opp til fire – til femårsalderen, men deretter blir det stadig klarere mønstre av evne til empati i tråd med kognitiv, emosjonell og sosial utvikling (Hastings, Zahn-Waxler, Robinson, Usher, & Bridges, 2000). En kan derved hevde at stimulering til god empati starter år før man ser resultatet i form av tydelig empatiske barn (Kvelling, 2007).

Empati kan muligens være et nyttig begrep innenfor et teoretisk rammeverk da menn med voldsproblematikk kan ha problemer med å relatere seg empatisk til sine barn (Francis & Wolfe, 2008; Rothman et al., 2007; Salisbury et al., 2009).

2.2.3 Affektregulering

Tilknytning kan omtales som det emosjonelle båndet som dannes mellom barnet og omsorgsgiver (Bowlby, 1988). Dette båndet binder dem sammen og varer over tid, og kommer til uttrykk i forskjellige former for tilknytningsatferd. Tilknytning kan som tidligere nevnt synes viktig med tanke på evnen til å mentalisere. Videre kan det tenkes at tilknytning

også er viktig for evnen til affektregulering. Affektregulering er et begrep som brukes om de prosessene som omhandler gjenkjenning, håndtering og uttrykk av følelser.

Affektregulering utvikles fra fødsel til ung voksen alder. Barnet lærer både seg selv og den andre å kjenne gjennom omsorgspersonens anstrengelser for å forstå og romme barnets indre liv. Dersom omsorgspersoner viser lav grad av mentalisering vil dette kunne bidra til at barnet ikke finne seg selv i den andres sinn, og barnet vil da overlates til egen umoden affekt og tilstandsregulering. Barn med trygg tilknytning har sannsynligvis bedre evne til affektregulering, enn barn med utrygg tilknytning. Det grunnleggende behovet for trygghet forstyrres av vold i familien. Nedsatt affektregulering kan føre til impulsivitet og risikoatferd (Casey, Jones, & Hare, 2008), samt aggresjon (Lewis et al., 2008). Kanskje kan det være slik at menn med voldsproblematikk kan ha problemer med å regulere følelser og i sær sinne. Dersom sinne ikke kan reguleres vil vold kunne bli resultatet. Kanskje kan en måte å forstå menn med voldsproblematikk som fedre være gjennom deres evne til affektregulering.

2.2.4 Narrativt perspektiv

Innenfor et narrativt perspektiv er det opplevelsesaspektet og beretningene som er det sentrale, dette er også i tråd med fokuset i min oppgave. Det narrative perspektivet kan brukes som en måte å forstå og skape mening i verden og i det individuelle livet. Det kan anlegges på alle menneskelige forhold; det er et sted å se ting fra (Lundby, 2003). Begrepet narrativ impliserer en relasjon; det er en som forteller en historie til en annen. Lytteren eller leseren utgjør en viktig del av det narrative, det er de som bestemmer hvordan historien skal forstås eller tolkes (Lundby, 2003). I denne oppgaven vil jeg utgjøre en viktig del av det narrative, da det er jeg som velger hvordan historien skal forstås. Dette blir særlig tydelig i resultat og diskusjonsdelen.

Kjernen i narrativ teori er historiene klienten forteller om seg selv og sine relasjoner. Ett av utgangspunktene for Adult attachment interview (AAI) var erkjennelsen av at det er foreldrenes erfaringer, slik de fremstår i det de i dag forteller om egen barndom, som har hatt størst innvirkning på tilkynningsrelasjonen til egne barn. Hvilke tilknytningserfaringer foreldrene «rent faktisk» har hatt, synes å være mindre avgjørende (Haavind & Øvreeide, 2007). Det handler med andre ord mer om *narrative* enn om *historiske sannheter* (Spence, referert i Haavind & Øvreeide, 2007, s. 51). Dette er i tråd med denne oppgaven da det er narrative som står i fokus.

Ordet historie kan ha ulik betydning for ulike mennesker. Den narrative metaforen hevder at mennesker lever sine liv gjennom historier, at disse historiene former livet og har en virkelig og ikke bare innbilt effekt. En narrativ kan betraktes som en tråd som vever hendelser sammen og former en historie (Morgan, 2000). «Dobbel lytting» vil si å lytte etter flere historier enn den «tynne problemhistorien», det innebærer at det er en dobbelthet i alle beskrivelser. Enhver uttalelse er relasjonell, noe som betyr at når folk forteller om sine erfaringer, gjøres det i relasjon til andre erfaringer som ikke nevnes, eller som ikke er synlige, men som er der implisitt. I denne oppgaven handler beretningene om skamfulle tema. Det skamfulle kan tenkes og ofte være taust. Hvordan vil det prege beretningene i denne oppgaven? I det følgende skal vi se at det både er en beretning om en hendelse, men også en beretning om meningen som tillegges hendelsen.

3 Forskningsspørsmål

Jeg har til nå blant annet kastet lys over tidligere forskning på menn med voldsproblematikk som fedre. Resultatet kan oppsummeres i fire ord: vi vet for lite. Det vi imidlertid vet er i stor grad hentet fra andre kilder enn fedrene selv. Deres egen stemme kan tenkes og ikke ha blitt hørt, de har ikke blitt spurt eller alternativt; de har valgt å forbli tause. I vårt møte med en mann som har utøvd partnervold samtidig som han er pappa, hva vil det vekke i oss? Hvordan forene det å være en mann med et voldsproblem med rollen som far? Hvordan vil det da være for denne pappaen? Kanskje kan det være som Skårderud (2001, s. 1613) skrev i sin artikkel «at skammekroken ikke finnes i klasserommet, betyr ikke at eleven ikke skammer seg». Hvordan nærme seg et område som regnes for et av vår tids mest tabubelagte? Kanskje må vi begynne med det som kommer forut for volden. Med følelsen. Med sinne. For følelsen følger av avmakten, men den kommer forut for handlingen. Hvordan følelsen håndteres bestemmer utfallet av handling. Hvilke beskrivelser bruker mennene om sine egne opplevelser og sinnereaksjoner? Hvilken virkning tror de at denne følelsen har på barnet?

Igjen er det viktig å understreke at sinne er en følelse som skiller seg fra vold som er en handling. Måten følelser håndteres på gjennom atferd avgjør imidlertid om en handling er voldelig eller ikke. Hvordan en person velger å håndtere sitt sinne er avgjørende for hvordan vedkommende velger å handle: sinne kan resultere i voldelige handlinger. Menn med voldsproblematikk kan ha problemer med å regulere sinne. Når sinne ikke kan reguleres kan vold bli resultatet. Når følelsene tar overhånd kan evnen til å forholde seg fleksibelt til virkeligheten og til å ta den andres perspektiv svikte. I stedet benyttes strategier som øker risikoen for vold. For å få kunnskap om hvordan disse mennene forstår seg selv, samt forstår sine barn, ønsker jeg å ta utgangspunkt i en hendelse hvor de var sinte på barnet sitt. Med andre ord så er fokuset når det er sterk affekt i relasjon til barnet, og ikke allment hvordan de liker sin foreldrerolle.

I intervjumanualen som benyttes i forskningsprosjektet jeg har hentet datamateriale fra, gis jeg videre mulighet til å se på informantene sine egne barndomsforhold til sine foreldre. Jeg ble opptatt av om det var erfaringer med sinne / vold fra egne foreldre og hvordan beskrivelser av foreldres sinne / vold relaterer til egen avklaring til eget sinne / vold.

Mer systematisk ønsker jeg å stille forskningsspørsmålene:

1: «Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om sin opplevelse og håndtering av sine egne sinnereaksjoner?»

2: «Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om sitt barns opplevelse når barnet utsettes for fars sinne? »

2: «Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om barndomsforholdet til sine egne foreldre?»

4 Metode

4.1 Kvalitativ metode, narrativ og fenomenologisk tilnærming

Med denne oppgaven søker jeg å belyse menn med voldsproblematikk som fedre. Jeg ønsker å fordype meg i hvilke beskrivelser de bruker både om egen opplevelse, barnets opplevelse og egne barndomsforhold. Jeg fikk tilgang til datamateriale gjennom forskningsprosjektet jeg nevnte i innledningen, og ettersom det er fenomenet jeg er interessert i, er kvalitativ metode i så måte mest hensiktsmessig. Jeg bruker datamateriale fra det semistrukturerte intervjuet, i dette tilfellet Parent Development Interview (PDI).

Kjernen i kvalitativ tilnærming kan sies å være og utforske subjektivitet, erfaringer og mening/betydning. Det er individets egen virkelighetsoppfatning som står i fokus. Videre favner kvalitativ metode en rekke ulike tilnærminger, men et fellestrekk kan være en målsetting om å øke kompleksiteten heller enn å redusere den (Kvale & Brinkmann, 2009; McLeod, 2001). En ønsker å forstå menneskelig erfaring med grunnlag i beskrivelser, å oppnå en dypere forståelse av personenes egen opplevelse.

Kritikk mot kvalitativ metode består ofte i at muligheten for generalisering er svekket ettersom fenomenet ikke er kvantifiserbart. Målet med denne oppgaven har imidlertid ikke vært å generalisere, men heller å studere fenomenet hvordan menn med voldsproblematikk er som fedre i kritiske situasjoner. I en prosess hvor man forsøker å gjøre et psykologisk fenomen til noe kvantifiserbart kan man miste det subtile, komplekse og vage som nettopp er essensen i mange psykologiske fenomener (Bastiansen, 2003).

Innen den kvalitative metodikken finnes det flere ulike synsvinkler for å ivareta fenomenets kompleksitet. I denne oppgaven har jeg valgt å anlegge et fenomenologisk og narrativt perspektiv.

Fenomenologi er studiet av fenomener og hvordan de fremtrer fra et subjektivt perspektiv (McLeod, 2001). Fenomenologisk tilnærming krever at forskeren går inn i informantens livsverden (Kvale & Brinkmann, 2009). I narrativ analyse er historiene som informantene forteller de grunnleggende datakildene (McLeod, 2001). Målet med begge disse

tilnærmingene er å hjelpe leseren til å forstå meningen i informantenes erfaring (Riessman, 1993).

Både narrativ analyse og fenomenologisk tilnærming tar i bruk intervjuet som virkemiddel i datainnsamlingen. Det gode intervjuet gir rom for den flertydighet som kjennetegner de fleste menneskelige fenomener (Kvale & Brinkmann, 2009). Innenfor den fenomenologiske tradisjonen betraktes hvert enkelt intervju som en meningsskapende prosess der intervjuer og informant i fellesskap utforsker relevante fenomener.

Formålet med den fenomenologiske tilnærmingen er å utvikle kunnskap om informantenes erfaringer og *livsverden* innenfor et bestemt felt. Vi leter etter *essenser* eller de vesentlige kjennetegn ved de fenomener vi studerer, og forsøker å sette vår egen forforståelse i parentes i møte med data (Malterud, 2011). I fenomenologisk metode vil forskeren i etterkant av datainnsamlingen gjennomføre en analyse hvor temaer identifiseres. En potensiell fare ved en slik prosess er at narrativ kan bli analysert på måter som fjerner struktur og koherens i informantenes historier (McLeod, 2001). Det helhetlige narrativ kan dermed stå i fare for å miste sin opprinnelige mening.

Styrken ved fenomenologisk og narrativ tilnærming kan kanskje sies å være intimiteten man får til materialets kompleksitet. Det innebærer imidlertid også metodologiske utfordringer. Disse vil jeg komme tilbake til i et eget avsnitt.

4.2 Rekruttering av informanter, utvalg og gjennomføring

Denne oppgaven er en del av et større pågående forskningsprosjekt i regi av ATV og KORFOR. Dette medførte at ikke alle intervjuene forelå ved oppstarten av denne oppgaven våren 2013. Rekruttering ble gjort ved et ATV-kontor blant mannlige klienter som fylte kriteriene for deltakelse i prosjektet. Kriteriene for deltakelse i studien var menn som har utøvd eller utøver vold i nære relasjoner, det vil si mot partner eller barn. Videre at de har minst 50 % kontakt med barnet og at de er av norsk etnisitet. Eksklusjonskriterier er alkohol – eller rusmiddelavhengighet i henhold til kriteriene i ICD-10, ikke alvorlig psykisk lidelse samt at barna ikke har alvorlige handikapp. Alle mennene hadde ved intervjutidspunktet

påbegynt individualterapi ved ATV. De hadde frivillig tatt kontakt med ATV med ønske om behandling.

Ved forespørsel om deltakelse ble det informert om at prosjektet skulle gjennomføres uavhengig av ATV sitt behandlingstilbud, og at det for informantene ville gis samme behandling uavhengig av om de takket ja eller nei til deltakelse i prosjektet. Informantene hadde på forhånd fått skriftlig informasjon og studien ble gjennomført med informert samtykke (vedlegg 1). Forskningsprosjektet vil når det er ferdigstilt bestå av et klinisk utvalg på 50 menn og en sammenligningsgruppe på 30 menn totalt.

Utvalget jeg har valgt å basere denne oppgaven på består av åtte informanter fra det kliniske utvalget. Mine informanter er valgt ut på bakgrunn av at de har barn i aldersgruppen 3-5 år. Denne aldersgruppen er valgt da dette er en alder som er viktig med tanke på utvikling. Som tidligere nevnt er risikoen for å bli eksponert for partnervold spesielt høy for mindre barn, med en ekstra sårbarhet for barn under seks år. Effekter av familievold er spesielt stressende for mindre barn fordi de tilbringer store deler av dagen sammen med foreldrene. Ettersom dette er en aldersgruppe som er mye hjemme vet vi lite om dem. PPT og andre instanser vil i mindre grad kunne fange opp barnet på dette tidspunktet. Lite utviklet språk gjør videre denne aldersgruppen sårbar. Det skal også nevnes at det er denne aldersgruppen foreldre med dårlig kompetanse har størst vansker med.

Som en del av forskergruppen har jeg bidratt til rekruttering, innsamling og nå også fortolkning av data. Av utvalget mitt på åtte informanter har jeg selv intervjuet én av mennene. For øvrig har jeg intervjuet andre menn i utvalget, samt i sammenligningsgruppen.

Demografisk informasjon er i størst mulig grad utelatt i beskrivelsen av utvalget for at informantene skal få beholde sin anonymitet. Dermed er informasjon som kan bidra til gjenkjenning av informantene verken innhentet eller nevnt i råmateriale eller annet sted i denne oppgaven. I resultatdelen presenteres mennene med navn for at de skal være enklere å følge deres narrativ. Disse navnene er pseudonymer.

4.3 Intervjumanualen

Forskningsprosjektet denne oppgaven har hentet materiale fra består av følgende instrumenter: Parent development interview (PDI), Audit, Dudit, traumatic experience checklist (TEC) og skjema for opplevd foreldrestress. Jeg har i denne oppgaven valgt å bruke materiale fra det semistrukturerte intervjuet PDI-R2 (foreldreutviklings-intervju revidert, vedlegg 2). PDI er i sin opprinnelige form utviklet av Aber, Slade, Berger, Bresgi, og Kaplan (1985). Alternativ til Vold har enerett til den norske oversettelsen.

PDI er et relativt stort intervju som består av flere deler: syn på forholdet, emosjonell foreldreerfaring, foreldrenes familiehistorie, avhengighet/ uavhengighet, adskillelse / tap, se bakover / se fremover. Jeg har i denne oppgaven valgt å bruke materiale fra *emosjonell foreldreerfaring* og *foreldrenes familiehistorie*. Helt konkret har jeg tatt utgangspunkt i *emosjonell foreldreerfaring* og spørsmålene 6) *Fortell meg om en anledning i løpet av de siste to ukene da du virkelig følte deg sint som en forelder. Hvordan taklet du dine sinnereaksjoner?* A) *Hva slags virkning har disse følelsene på barnet ditt?* Svarene på disse spørsmålene ligger til grunn for forskningsspørsmål 1 og 2. Med utgangspunkt i forskningsspørsmål 3 har jeg tatt utgangspunkt i *foreldrenes familiehistorie* og helt konkret spørsmålene 1 og 2) *3 Adjektiver som beskriver ditt barndomsforhold til din mor / far, så langt tilbake som du kan huske?* Og spørsmål 6 og 7) *På hvilken måte ønsker du å være lik og ulik din mor/far som en forelder?* Samt spørsmål 8 og 9) *På hvilken måte er du lik og ulik din mor / far som en forelder?*

Forskningsspørsmålene kan synes nokså like som spørsmålene i intervjuet. Jeg er imidlertid opptatt av hvilke beskrivelser informantene bruker om egne opplevelse, sitt barns opplevelse og om egne barndomsforhold, da jeg ønsker å utforske og tilegne meg kunnskap om hvordan informantene forstår både seg selv og sitt barn. Det er forståelsesperspektivet som står i fokus.

4.4 Bearbeiding av data

Råmateriale består av lydopptak fra åtte intervjuer på mellom en til halvannen times varighet. Lydopptakene ble videre transkribert. Jeg har ikke selv transkribert intervjuene da det er en annen person som er ansatt på prosjektet for å transkribere.

Det ferdig transkriberte materialet utgjorde totalt 94 sider med tekst. Transkripsjonene i sin helhet var forholdsvis like med tanke på lengde. Transkripsjonene omfattet hele intervjuet.

4.5 Etiske forhold

Tematikken i denne oppgaven er å regne for svært sensitiv. Å forene voldsproblematikk med farsrollen er som tidligere nevnt i liten grad studert både i forskning og klinikk, og et av vår tids større tabuområder. Det har i så måte vært svært viktig for meg å møte og forvalte mine informanter og deres historier med respekt og ivaretagelse. Det har vært viktig for meg at informantene skal kunne kjenne seg igjen i gjengitte sitater, men at andre med kjennskap til disse ikke skal kunne identifisere dem. Det finnes et stort antall ATV-kontorer i Norge. Av hensyn til informantene informeres det derfor ikke om hvor disse intervjuene er gjennomført. Det vil på bakgrunn av dette ikke informeres ytterligere om det prosjektet denne oppgaven har innhentet informasjon fra. Denne oppgaven er en del av et større forskningsprosjekt godkjent av Regional Etisk Komite (REK).

4.6 Analysen

For å finne ut hvilke deler av teksten jeg ville undersøke i de videre analysene foretok jeg flere gjennomlesninger av hvert intervju i sin helhet. Jeg var nysgjerrig på hva teksten kunne fortelle meg, heller enn på forhånd å danne hypoteser og deretter lete i teksten for å få hypotesene bekreftet eller avkreftet. Dette innebærer en bottom up-tilnærming der en går fra data til teori uten forutbestemte hypoteser. Analysen av empirien vil da gi et bredt innsyn i informantenes erfaringer (Malterud, 2011). Det er også fokuset i analysen. Jeg opplevde at jeg for hver gjennomlesing så på materialet med nye øyne og at det var mye som vakte min interesse. Jeg brukte flere uker på å lese gjennom intervjuene gang på gang, for til slutt å velge ut noen deler av teksten som særlig opptok meg. Jeg delte hver fullstendige tekst inn i tekstbiter sortert etter meningsinnhold. Et eksempel på en slik meningsenhet er:

«Det var nok når vi fikk vite at han hadde hevet stein, den kjente traff godt i meg. Det stoppet ikke når vi kom hjem, da heiv han ting da òg, og han er ikke snill med dyr. Vi prøver å si at sånn gjør vi ikke med dyr, men han er ikke snill med katten og han er ikke snill med hunden. Da blei jeg rett og slett sint til slutt.»

Jeg samlet og grupperte sitater som omhandlet det samme. Jeg holdt meg tett opptil det informantene faktisk hadde sagt. For i størst mulig grad å bevare den kontekstuelle

betydningen av informantenes utsagn lot jeg noen meningsenheter være større enn andre. Da noen intervjutranskripsjoner hadde høyere tetthet av meningsbærende enheter enn andre transkripsjoner, kan det ha medført at noen informanter har preget mine funn i større grad enn andre. Det var interessant å merke seg at grad av tetthet hadde sammenheng med hvilken relasjon informanten beskrev. Høyest grad av tetthet fant jeg i beskrivelsene informantene brukte om sine egne barndomsforhold. Deretter fulgte beskrivelsene av egne opplevelser og sinnehåndtering. Lavest grad av tetthet fant jeg når informantene skulle beskrive barnets opplevelse. Disse funnene var gjeldende for samtlige informanter. Dette tenker jeg at er et funn i seg selv.

Den tematiske grupperingen av meningsenheter førte frem til ulike kategorier. Definisjonene av hver kategori ble testet mot den opprinnelige teksten. Dette ble gjort ved bekreftende koding (Corbin & Strauss, 1998; Malterud, 2011) etter top down-prinsippet. Hensikten var å se om de konstruerte kategoriene passet til de fortellingene de var hentet fra og for å oppdage eventuell overlapping mellom kategorier. Det kunne også være behov for tilpasninger eller ytterligere kategorier. Kategoriene ble endret flere ganger, både i form og antall. Et eksempel på en kategori, er kategorien Avmakt.

Det neste jeg gjorde var å lage en tematisk sammenfatning av funnene fra hver kategori. Dette gjorde jeg ved å lage en innholdsbeskrivelse for hver kategori. Innholdsbeskrivelsen for kategorien Avmakt så ut som følger:

Avmakt er «en tilstand (...) som karakteriseres ved at behov, målsettinger eller forventninger ikke oppfylles, ved at en hindres i å gjøre noe en vil, eller at en opplever sitt liv eller sin integritet truet eller angrepet» (Isdal, 2000, s. 114). Videre er avmakt en følelse, man opplever seg svak, liten og hjelpeløs. Avmakt er også en oppfattelse, man oppfatter at en er uten valg, uten betydning, uten påvirkningskraft. Avmakt innebærer også en rolle, som offer, uten skyld og uten ansvar. Vi kan alle kjenne på avmakt i hverdagslige situasjoner. Det er imidlertid når avmakten opptrer hyppig og fører til mikrobrudd i relasjonen at den er skadelig. Avmaktsfølelse øker risikoen for å utsette andre for vold. Vi skal i det følgende se at flere av informantenes fortellinger bærer stort preg av avmakt, selv om de ikke selv bruker ordet avmakt.

Jeg vurderte kontinuerlig hvilke deler av datamaterialet som skulle analyseres videre. Noen informanter hadde i større grad enn andre bidrag til de ulike kategoriene, og variasjonen

mellom informanter med bidrag til samme kategori var noen steder stor. Metning brukes ofte som kriterium for å avgrense utvalget. Metningspunktet er nådd når man vurderer at ytterligere datainnsamling ikke tilfører ny kunnskap (Malterud, 2011). Malterud (2011) skriver at dersom du kan presentere et rikt resultatavsnitt med troverdige historier som kan utgjøre en forskjell, har utvalget ditt vært tilfredsstillende uansett antall eller «metning». Metning forekom i noen kategorier. En kategori hadde ikke sterk nok forankring i den opprinnelige teksten og ble dermed ekskludert fra videre analyser.

4.7 Metodologiske utfordringer

Spørsmål om reliabilitet og validitet i kvalitativ forskning er ofte knyttet til intervjusituasjonen og transkripsjon av materiale (Kvale & Brinkmann, 2009). Et intervju kan innebære ny forståelse både for intervjuer og informant gjennom det sosiale samspillet som skjer gjennom spørsmål og svar, nikk, bekreftelser, bekreftende lyder eller andre uttrykk som fører historien fremover (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg har kun intervjuet én av åtte informanter, og har derfor ikke fått stilt oppklarende spørsmål og har heller ikke hatt tilgang til det tause slik som kroppsspråk og følelser. Sitatene er gjengitt slik de ble uttalt og de er derfor ikke utsatt for min påvirkning gjennom tolkning. Det er imidlertid et samspill mellom meg som forsker og fortellingene til informantene i den forstand at jeg har valgt ut hvilke fortellinger jeg ønsker å fokusere på. På den annen side har mine informanter allerede «vinklet» fortellingene i den grad de selv har valgt hva de ønsket å meddele.

Narrativ analyse handler om det å tolke. Det er ikke ensbetydende med at narrativer ikke er sannheter i mine informanternes liv. Fortellingene blir til fra ulike ståsted, det finnes derfor ingen «sann» analyse. Jeg har vært bevisst på å holde meg så tett opp til informantenes fortellinger som mulig. Til sist vil det allikevel handle om min rekonstruksjon av informantenes fortellinger. Med andre ord om min fortelling om informantenes fortelling, hvor jeg tolker det informantene allerede har tolket. Jeg leser fortellingene og tolker informantenes egne tolkninger fortløpende når jeg leser. Med tanke på analyse og konklusjon er det derfor viktig å være oppmerksom på at de fortellingene som utgjør min empiri, er én versjon av historien. I en annen sammenheng, eller under andre omstendigheter kan man

undre seg over om historiene hadde sett annerledes ut. Alternative tolkninger, eller andre metoder, kunne kanskje gitt et annet resultat enn det jeg presenterer.

5 Resultater

Med utgangspunkt i en konkret episode hvor informantene var sinte på barnet sitt, introduseres vi i det følgende for deres historie. Hvilke beskrivelser de bruker om sin opplevelse og håndtering av sine egne sinnereaksjoner og hvilke beskrivelser de bruker når de skal si noe om hva slags virkning de tror disse følelsene har på barnet sitt. Videre vil jeg se på hvilke beskrivelser informantene bruker om barndomsforholdet til sine egne foreldre. I tråd med det overnevnte og i lys av forskningsspørsmålene deles resultatene derfor inn i tre deler: beskrivelse av egen opplevelse, beskrivelse av barnets opplevelse og beskrivelse av eget barndomsforhold. Inndelingen gjøres både av hensyn til forskningsspørsmålene samt for å skape oversikt. Hovedhensikten er imidlertid først og fremst å belyse: Hva er det informantene forteller oss?

5.1 Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om sin opplevelse og håndtering av sine egne sinnereaksjoner?

5.1.1 Avmakt som fellestrekk i beskrivelsene av egne reaksjoner

Avmakt er «en tilstand (...) som karakteriseres ved at behov, målsettinger eller forventninger ikke oppfylles, ved at en hindres i å gjøre noe en vil, eller at en opplever sitt liv eller sin integritet truet eller angrepet» (Isdal, 2000, s. 114). Videre er avmakt en følelse, man opplever seg svak, liten og hjelpeløs. Avmakt er også en oppfattelse, man oppfatter at en er uten valg, uten betydning, uten påvirkningskraft. Avmakt innebærer også en rolle, som offer, uten skyld og uten ansvar. Vi kan alle kjenne på avmakt i hverdagslige situasjoner. Det er imidlertid når avmakten opptrer hyppig og fører til mikrobrudd i relasjonen at den er skadelig. Avmaktsfølelse øker risikoen for å utsette andre for vold. Vi skal i det følgende se at flere av informantenes fortellinger bærer stort preg av avmakt, selv om de ikke selv bruker ordet avmakt.

Arne:

«Nei, altså hvis ungene krangler, for eksempel sist det skjedde var i denne uken. Vi tok tallerkenene våre ut og gikk og hadde middag ute i det fri på en åpen plass. Alt var egentlig veldig harmonisk og vi brydde oss ikke så veldig om at ungene ikke spiste og vi spiste og de lekte. Så tok B (barnet) tutten fra broren og sprang. Jeg ropte da etter henne: nå må du slutte og la være å gi tutten tilbake, ikke frist ham. Og han hylar og hun hylar fordi hun synes det er helt hundre å springe fra ham. Og da er det sånn at for å gjøre noe med det så bråtenner jeg og det blir en veldig ille situasjon. Jeg klarer ikke ta time-out og la det gå ti sekunder. Jeg vet jo verktøyet jeg bør bruke, men verktøyet er ikke fort nok.»

Videre forteller Morten:

«Jeg hadde med meg middag fra jobb (...), han ville absolutt ikke ha, absolutt ikke ha. Jeg prøvde de fleste triksene i boken. Endte opp med å sette ham i et hjørne og så måtte jeg kjefta liksom på ham. Liker ikke å bruke den stemmen. Prøver å være likesinnet. Syntes han har opplevd meg nok sint.»

Olav forteller:

«Jeg har flere episoder der jeg opplevde at hun har våknet på kvelden (...) Den ene gangen som jeg husker så våknet hun og da hvis hun ikke må på do så klikker hun. Da var jeg alene med ungene og reagerer med sånt raseri egentlig. Der største frykten er at hun skal vekke broren for han sover litt dårlig på nettene. To våkne unger sånn alene er ikke sånn drømmesituasjon. Det handler om å skåne ham, men samtidig beholde roen med henne. Hun er i en sånn fase der mamma gjelder, og da blir det jo å rope og brøle «ikke pappa, nei, gå vekk,» skikkelig avvisende. (...)Pappa prøver så godt han kan, barnet blir sint og da var jeg sint og bestemt i måten jeg håndterte henne på.»

Anders:

«Det var nok når vi fikk vite at han hadde hevet stein, den kjente traff godt i meg. Det stoppet ikke når vi kom hjem, da heiv han ting da òg, og han er ikke snill med dyr. Vi prøver å si at sånn gjør vi ikke med dyr, men han er ikke snill med katten og han er ikke snill med hunden. Da blei jeg rett og slett sint til slutt.»

Informantene skisserer alle ulike former for opplevelsesmessig avmakt. Hvordan man opplever situasjoner kan være avgjørende for i hvilken grad man føler avmakt. *Arne* forteller om avmakten han opplever når han ikke klarer å håndtere to barn som krangler. *Morten* på sin side forteller om hvorledes han forsøker gjentatte ganger, men opplever å mislykkes og ikke få det til. *Olav* forteller om frykten for at et barn skal vekke et annet, samt om opplevelsen å bli avvist av eget barn. *Anders* mangler forståelse for hvordan barnet tenker. Felles for avmakten er at den gir seg utslag i sinne og straffende atferd. Det er verdt å merke seg at flere av informantene er tydelige på at de ikke ønsker å bli sinte, men at de kjenner på så mye avmakt i situasjonen at sinne blir resultatet. Avmakten kommer ytterligere til uttrykk når flere av informantene forteller om hvorledes de håndterte sine sinnereaksjoner:

Johan forteller:

«Jeg takler det nesten ikke i det hele tatt, for å være ærlig. Jeg prøver så godt jeg kan, men ofte så blir det ofte en ganske stygg reaksjon. Veldig aggressivt. Det går ikke på meg før etterpå at jeg ser at stakkars faen, nå var han jo redd jo. Og det er ikke noe godt å se at ungen ser på deg på den måten, dersom du skjønner meg. Men skaden er allerede skjedd, da. Det er det som plager meg etterpå, og det er da samvittigheten kommer, ikke sant.»

Jens:

«Mine sinnereaksjoner der, jeg satt jo meg ned og tenkte etterpå, og jeg følte meg ganske idiot, egentlig. For jeg synes det gikk litt vel mye utover B (barnet) i forhold til hva det skulle ha gjort. Og hun er fire, så hun er i en periode hvor hun tester nye grenser, men det gir meg ingen grunn til å bli skikkelig sint. Jeg kunne forklart henne det at det går ikke an og jeg kunne fått mange andre typer konsekvenser enn faktisk det å bli sint. Og ta fra henne noe som hun er så glad i.»

Informantene forteller om ulike typer avmakt. En fellesnevner er imidlertid opplevelsen av og ikke mestre situasjonen, av å forsøke og forsøke, uten å få det til. Fortvilelsen trer tydelig frem i disse historiene: når denne følelsen presser på, oppleves den som avmakt. Informantene er tydelige på at de ikke liker å bli sinte, og flere ser at de burde håndtert situasjonen på en annen måte. Løsningen på avmakten øker avmakten. Informantene klarer ikke gjøre det

riktige. For meg kan det se ut til at det ikke handler om manglende vilje, men snarere om manglende evne. En manglende evne til refleksjon og affektregulering.

5.2 Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om sitt barns opplevelse når barnet utsettes for fars sinne?

Ved å ha informasjonen vi ble presentert for i del 5.1 i bakhodet: en hendelse hvor informanten ble sint på barnet sitt og informantens opplevelse og håndtering av sine sinnereaksjoner, skal vi i det følgende se på hvilke beskrivelser informantene bruker om barnets opplevelse når barnet utsettes for fars sinne.

5.2.1 Benektende og bagatelliserende beskrivelser av barnets opplevelse

Bagatellisering innebærer å gjøre opplevelsen til noe mindre omfattende eller alvorlig enn den faktisk er. Det handler om å pynte på, gjøre mindre og gjøre mer ufarlig. Benekting innebærer å hevde at en hendelse ikke har funnet sted (Isdal, 2000). Informantene bruker ikke selv ordene bagatellisering og benekting. Det er imidlertid min forståelse og tolkning av informantenes beskrivelser av barnets opplevelse.

Jens forteller:

«Jeg har jo vært bekymret for at det skal gjøre henne nervøs. Jeg kan ikke se på henne at hun er nervøs av det. Hun er ikke nervøs generelt fordi hun har sett meg sint så mange ganger. Men jeg bekymrer meg jo for det fortsatt.»

Arne:

«Altså, hun blir veldig, det er i hvert fall ikke positive, det er helt sikkert. Og jeg tror neppe hun lærer så mye av det. Jeg tror hun synes at jeg er veldig urettferdig.»

Anders forteller:

«Han blir skremt. En høy, skarp stemme er jo skremselspropaganda så det holder. Den er ikke som før, men som konen min sier: du har et blikk som kan drepe. Så han blir nok redd og forstår veldig godt at han har gjort noe galt. Han er veldig smart gutt, det er han.»

Lars:

«Som sagt så prøver jeg å skjule at jeg blir sint og heller bare være bestemt i stemmen, men han oppfatter meg fort som sint på grunn av at jeg har så mørk stemme. Så det har vi hatt en del problemer med når jeg tar tak i sånne situasjoner så tror han at jeg er veldig sint. Det er derfor jeg prøver å skjule det og så må jeg forklare han mye at jeg er ikke sint og jeg prøver å unngå og være sint. Jeg blir jo sint inne i meg, men jeg vil ikke ha det ut slik at han kan se det, men være bestemte heller.»

Når informantene skulle redegjøre for hva slags virkning de trodde at eget sinne hadde på barnet sitt, opplevde jeg at flertallet fremstod benektende og bagatelliserende i sine beskrivelser av barnets opplevelse. Informantene hadde tidligere redegjort for en konkret episode hvor de ble sinte på barnet sitt, men jeg opplever at flere i liten grad tematiserer at egen atferd kan ha vært skremmende for barnet. Eksempelvis opplever jeg at *Jens* gir en bagatelliserende beskrivelse av datterens opplevelse – men også av sin egen atferd - når han sier at «Jeg kan ikke se på henne at hun er nervøs av det. Hun er ikke nervøs generelt fordi hun har sett meg sint så mange ganger». Et fåtall informanter skilte seg imidlertid ut ved at de hadde noe mer nyanserte beskrivelser av barnets opplevelse:

Johan forteller:

«Det er veldig stygt, tror jeg. Jeg kan ikke beskrive det kanskje med ord da, men det er noe jeg kanskje tror. Men han blir lei seg, selvfølgelig, deppa. Han blir jo redd og det er noe han absolutt ikke skulle være for sin mor eller far som er helt feil, synes jeg. Så enkelt og greit.»

Morten forteller:

«Jeg tror han blir redd. Det var jo slik som i går og jeg brukte den strenge stemmen når de hadde renovert soverommet og han sa at pappa nå var du sint. Men jeg var jo bare irritert. Irritert er jo en form for sint. Jeg tror ikke han liker det veldig godt.»

Jeg har i denne delen gjort rede for informantene sine beskrivelser av barnets opplevelse når barnet utsettes for fars sinne. På bakgrunn av hvilke beskrivelser informantene har brukt om sitt barns opplevelse, har jeg plassert dem i kategorien *benektende og bagatelliserende beskrivelser av barnets opplevelse*. Jeg opplever imidlertid at det er et skille mellom informantene med hensyn til om de kan ta barnets perspektiv. På den ene siden er det informantene som det kan fremstå som om ikke «ser» barnet ved at de ikke evner å se hvordan deres atferd virker på barnet. Fedrene strever med å ta barnets perspektiv; det kan synes som om det er fars eget perspektiv barnet forstås utfra. Videre kan det se ut til at de strever med å relatere seg empatisk til sine barn. På den andre siden er det informantene som evner å ta barnets perspektiv sitt i den forstand at de gir beskrivelser av at barnet blir redd og lei seg når barnet utsettes for fars sinne.

5.3 Hvilke beskrivelser bruker menn med voldsproblematikk om barndomsforholdet til sine egne foreldre?

Når informantene snakker om sine egne barndomsforhold tegner de et kompleks bilde av forholdet til minst en av sine omsorgsgivere, som oftest far. Bare en av informantene beskriver forholdet til kun egen mor som vanskelig. Det kan virke som om deres egen oppvekst har medført mangler og svekkelser som de selv må håndtere i prosessen med å bli far. Få opplevde sin egen barndom, og spesielt forholdet til far, som en kilde til inspirasjon og vekst som foreldre. Informantene beskriver barndomsforholdet til minst en av sine omsorgsgivere som emosjonelt fraværende, preget av frykt og/eller avvisning. Samtlige informanter er tydelige på at de ikke ønsker å være som forelderen som har utvist emosjonelt fravær, frykt/vold eller avvisning. Imidlertid svarer flertallet av informantene at de er lik denne forelderen.

5.3.1 Opplevd frykt, savn av nærhet og avvisning i beskrivelsene

Kategorien opplevd frykt, opplevd savn av nærhet og opplevd avvisning vil i det følgende deles inn i subkategorier. Felles for denne kategorien er en beskrivelse av en kompleks og tidvis vanskelig oppvekst. Kategorien beskriver relasjonen til minst en av informantenes omsorgsgivere.

Opplevd frykt

Opplevd frykt innebærer en beskrivelse av et barndomsforhold hvor informanten har vært redd for minst en av sine foreldre. For *Johan*, *Jens* og *Lars* er denne beskrivelsen mest dekkende med tanke på barndomsforholdet først og fremst til far.

Johan beskriver barndomsforholdet til faren på følgende måte:

«Han var som sagt selv overbeskyttende, hvordan skal jeg beskrive ham da.. Han har gjort mye i livet mitt. Han var jævlig vanskelig å leve med. Utrolig aggressiv og dominant. Og skriv som en løve i flokken, bokstavelig talt. En løve som brøler og skal bli hørt.»

Johan sier at han ønsker å være ulik sin far som forelder på følgende måte:

«jeg vil være meg selv, ikke bære den ekstra bagasjen med, rett og slett.»

På oppfølgingsspørsmål om på hvilken måte han er lik sin far som en forelder, svarer **Johan**:

«Lik faren min er jo på mange, mange negative områder, that's it (...) Så kan ikke si at jeg er ulik faren min, for jeg er jo ham per i dag. Det er jo den bagasjen jeg bærer på som jeg vil være ulik til, det kan jeg ikke si at jeg er. Jeg er jo veldig lik ham. Det er det jeg jobber med.»

Når **Jens** blir spurt om å fortelle om barndomsforholdet til foreldrene sine, bruker han følgende ord om forholdet til faren:

«Var redd han i mange år. Istedenfor redd, skriv redd/respekt, viljesterk og dominerende... Jeg prøver så godt jeg kan og ikke å bli som pappa»

På spørsmål om på hvilken måte han ønsker å være ulik sin far som forelder, svarer **Jens**:

«(...) det er mange ting i min barndom som jeg mener at han gjorde feil, som jeg nekter å la skje med B (barnet), fordi jeg synes det er feil. Slik som skremseltaktikken hans.»

Videre på spørsmålet om på hvilken måte han er lik sin far som forelder svarer **Jens**:

«(...) Jeg har selvfølgelig temperamentet hans, det har jeg jo. Jeg vil ikke ha det, men jeg har det jo. Rent fysisk er det mye mellom meg og ham. De fleste som kjenner både meg, mamma og pappa sier at «du ser ut som moren din, men oppfører deg som faren din.»»

Lars beskriver barndomsforholdet til moren sin på følgende måte:

«Det var jo dårlig mellom oss (pause), surt. (...) hun har knivstukket faren min foran meg og søsteren min, og det er både dårlig og surt å gjøre noe slikt. Både å gjøre det, og ikke minst å gjøre det foran, hvor gamle kan vi ha vært, jeg var sikkert 6 år. Å gjøre noe slikt foran en 6-åring, det er jo ikke noe du glemmer med det første.»

Forholdet til faren beskriver **Lars** slik:

«(...) Jeg har ikke så mye som jeg sitter igjen med fra barndommen, egentlig, enn generelt negative ting med at når det gjelder ham så var han aldri der, og når han var der så drakk han jo bare og laget et helvete. Så det er vanskelig å si noe på det. Der er liksom ikke noe særlig, egentlig, sånne minner.»

På spørsmål om på hvilken måte han er lik sin far som forelder, svarer **Lars**:

«(...)Så det er noe jeg ikke alltid liker, jeg liker ikke å kjenne meg selv igjen i ham. Og det kan jeg gjøre, noen ganger. Spesielt i jobbsammenheng. Måten du tidligere taklet ting på og sånne ting, og har satt og tenkt etterpå; at eplet faller ikke langt fra stammen. Prikk likt slik han ville ha gjort det. Og gjør det. Og det liker jeg dårlig.»

Opplevd savn av nærhet

Under Opplevd savn av nærhet introduseres vi for beskrivelser av et barndomsforhold preget av emosjonelt fravær av minst en av foreldrene. Dette stod frem som det primære for *Morten* og *Karl*.

Når *Morten* forteller om barndomsforholdet til foreldrene sier han at forholdet til faren var preget av at faren var:

«fraværende følelsesmessig. (...) vi har aldri vært flinke til å snakke om følelser med hverandre.»

På spørsmål om på hvilken måte han ønsker å være ulik sin far som forelder, svarer *Morten*:

«ikke å være så fraværende emosjonelt.»

Morten sier videre at han er ulik faren på dette punktet og at:

«jeg prøver å snakke med ungene om følelser selv om det ikke er så lett å snakke med en 2-åring og en 5-åring.»

Når *Karl* skal fortelle om barndomsforholdet til foreldrene sine forteller han følgende om forholdet til sin far:

«På grunn av den hendelsen med min bror (bror døde x måneder gammel hjemme, far forsøkte på gjenopplivning) så har han vært litt innesluttet.»

På hvilken måte han ønsker å være ulik sin far som forelder, sier *Karl*:

«(...)dersom det er ting jeg ikke vil ha fra ham så er det der å være innesluttet og ikke snakke om ting som er vanskelige (...)»

Karl sier videre at han er ulik sin far på følgende måte:

«(...) jeg har alltid vært åpen og ærlig ut i fra mitt synspunkt, i forskjellig gitte situasjoner.»

Opplevd avvisning

Opplevd avvisning innebærer et barndomsforhold hvor informantene har hatt et anstrengt forhold til minst en av sine foreldre. Dette viser seg i beskrivelsene vi finner hos *Anders* og *Arne*.

Vedrørende barndomsforholdet til foreldrene forteller *Anders* at:

«jeg har fått et mer eller mindre kaldt forhold til faren min, anstrengt forhold til min far. Jeg har alltid hatt det. (...) jeg hadde ikke det kjærlige forholdet til min far som jeg hadde til min mor, det hadde jeg ikke. Jeg bakket nok vekk fra ham veldig tidlig fordi det var slik irttesetting og kjefting på tidlig stadium, og som liten gutt så går du vekk, da blir du trassig og da prøver du å beskytte deg selv, både fysisk og psykisk.»

Anders sier videre at han ønsker å være ulik sin egen far ved at:

«jeg ønsker ikke å være kjeftende og kontrollerende og streng og alvorlig, alt dette, ønsker jeg ikke å være.»

På spørsmål om på hvilken måte han er lik sin far, svarer *Anders*:

«Jeg har nok mine kontrollbehov som jeg prøver å få av. Jeg skal vite at de er der, men skal ikke bruke dem fysisk. Jeg har nok min irttesetting, men den er veldig liten i forhold til slik som han var (...). Jeg er veldig annerledes der (...), og det sier konen min òg, «du er veldig annerledes, men du har dine trekk du òg som er genetisk,» det er jeg fullt klar over, sier jeg. Jeg jobber med dem, sier jeg. Så det er likhetstrekk, men det er ikke så fælt mye jeg kan gjøre med det. Men jeg kan jobbe med dem, for all del.»

Når *Arne* blir spurt om barndomsforholdet til foreldrene sine, sier han følgende om forholdet til sin mor:

«(...) jeg sier til meg selv at jeg hadde en god barndom, men jeg har hatt et veldig anstrengt forhold til mor helt fra jeg var liten (...) vi var som hund og katt, vi har kranglet, og hun har skreket og jeg har grått (...)»

På spørsmål om på hvilken måte han ønsker å være ulik sin mor som en forelder, svarer **Arne**:

«Sinne hennes.»

Arne svarer videre på spørsmålet om på hvilken måte han er lik sin mor som en forelder:

«Jeg tenker at jeg er lik mor i form av sinne.»

Kategorien *Opplevd frykt, opplevd savn av nærhet og opplevd avvising* rommer sterke beskrivelser av egne barndomsforhold, og kan vitne om en oppvekst som har satt dype spor hos informantene. Samtlige av informantene er klare på at de ikke *ønsker* å være som forelderen de har et komplisert forhold til, flere hevder imidlertid at de *er* lik denne forelderen.

5.4 Resultatene sammenfattet

I det ovennevnte har jeg sett på hvorledes informantene beskriver egen opplevelse, barnets opplevelse samt eget barndomsforhold. Beskrivelsene skiller seg fra hverandre, både på tvers av de ulike beskrivelsene, men også innad i de ulike beskrivelsene. Blant annet ser vi at det er i beskrivelsene av eget barndomsforhold vi finner de mest reflekterte beskrivelsene. Det er i disse beskrivelsene det skildres flest detaljer og nyanser. Deretter følger beskrivelsen av egen opplevelse og håndtering av egne sinnereaksjoner. I informantens beskrivelse av barnets opplevelse finner vi de mest ordfattige og minst reflekterte beskrivelsene. Vi finner imidlertid nyanser også innenfor de samme beskrivelsene. I beskrivelser av barnets opplevelse skiller jeg grovt mellom beskrivelser som tar barnets perspektiv og beskrivelser som ikke tar barnets perspektiv. Tematisk er avmakten informantene beskriver som foreldre også gjenkjennbart hos informantene når de selv var barn i møte med egne foreldre.

6 Diskusjon

Hvordan kan vi forstå beskrivelsene menn med et voldsproblem bruker om sin opplevelse og håndtering av sine egne sinnereaksjoner? Og om sitt barns opplevelse når barnet utsettes for fars sinne? Om sitt eget barndomsforhold? Med utgangspunkt i relevant teori og mine funn vil dette diskuteres i tre punkter: manglende vilje eller evne, læringshistorie og den moderne farsrollen.

6.1 Manglende vilje eller evne?

Tilknytning er av betydning for emosjonsregulering som igjen er viktig med tanke på evnen til å mentalisere. Det er rimelig å anta at barn som vokser opp i trygge relasjoner hvor de kan få hjelp til å regulere og organisere følelser, også vil utvikle en høyere grad av mentalisering. Likeledes synes det rimelig å anta at barn som vokser opp i mindre trygge relasjoner ei heller vil få hjelp til å regulere og organisere følelser, hvilket vil gi seg utslag i lavere grad av mentalisering. Mentalisering er ingen stabil egenskap, og vår evne til å mentalisere er ikke statisk eller endelig. Mentaliseringsevne er sterkt avhengig av følelsesmessige og relasjonelle sammenhenger. I affekt vil også de som vanligvis mentaliserer godt, få svakere evne til å forstå den andre. Vi antar at relasjonelle triggere kan bidra til en svekket mentaliseringsevne (Hegdal & Lütchen-Lehn, 2011). Relasjonelle triggere setter personen i en tilstand av emosjonell aktivering. Dette svekker evnen til å reflektere og automatiske prosesser tar i større grad over. Disse er ofte forbundet med at det biologiske forsvarssystemet blir aktivert (Bateman & Fonagy, 2012; Liotti, 1999; West & George, 1999). Ved emosjonell overaktivering reduseres evnen til å integrere informasjon både på et kognitivt, emosjonelt og sensomotorisk nivå (Ogden, Minton, & Pain, 2006).

For å forstå hvordan emosjonell aktivering bidrar til mentaliseringssvikt, kan det være nyttig å ta utgangspunkt i LeDoux (1996) sine begreper «høy» og «lav» rute. Ved opplevd trussel aktiveres først thalamus. Deretter sendes signaler til amygdala via enten høy eller lav rute. Ved høy rute går signalene til frontal korteks og deretter til amygdala. Dette er en langsom, men nøyaktig rute hvor trusselen blir diskriminert før den aktiverer amygdala. Det skapes et bevisst inntrykk av hva stimulus er og dette er igjen avgjørende for vår respons. Ved aktivering av høy rute vil en far se at sønnen kun er fire år og at når sønnen hyler så har sønnen et behov for hjelp til å regulere følelsene sine. Ved lav rute går signalene direkte fra

thalamus til amygdala, uten å ta veien om frontal korteks. Denne mekanismen er viktig for overlevelse, men den kan også gi oss store utfordringer. Ettersom amygdala er knyttet til overlevelse, er det en struktur som reagerer hundre ganger forttere enn blant annet frontal korteks (Blindheim, 2011). Dette innebærer at når man opplever situasjoner som ligner på tidligere opplevde trusler, mister man kontakten med frontal korteks, og evnen til å mentalisere reduseres (Ogden et al., 2006).

Forskning har vist at vedvarende opplevelser av fare i oppveksten vil kunne hemme utviklingen av frontal korteks, noe som innebærer at kapasiteten til å mentalisere vil være svekket (Perry, 2001). Dette kan synes relevant for de av mine informanter som har hatt en oppvekst preget av frykt. Dette vil kunne gi seg utslag i at de i mindre grad vil klare å fange opp barnets behov og hvorledes egen atferd påvirker barnet.

Tilknytningstraumer i fars oppvekst kan føre til en reaktivering av traumeresponser i nære relasjoner som voksen. Andres intensjoner og følelser kan oppfattes på måter som skaper en opplevelse av fare, angst eller en følelse av å være verdiløs (Fonagy, 1999). Avmakten er fremtredende. Sinne kan her forklares som et sammenbrudd i mentalisering: som fullstendig uregulert affekt uten reflekterende fungering. I slike situasjoner vil en ha mindre kapasitet til å ta barnets perspektiv.

Men heller ikke i rolige perioder ser mange fedre som utøver partnervold ut til å klare å se barnets behov for beskyttelse og hvordan egen atferd påvirker barna. Dette er i tråd med empirien jeg gjorde rede for under forskningsfunn på faderskap og vold. Det ble for meg svært tydelig i intervjusituasjonen. Mennene ble spurt om en konkret episode hvor de ble sinte på barnet, hvordan de opplevde og håndterte sine egne sinnereaksjoner og hvilken virkning de trodde disse følelsene hadde på barnet. Flere beskrev da barnets tanker og følelser med utgangspunkt i hva jeg opplever at de selv må ha tenkt eller følt. En informant svarte blankt og informantens svar var i så måte atypisk. Det kunne virke som om informantene hadde store vansker med å reflektere rundt hva barnet kan ha tenkt eller følt i situasjonen, far vet ikke og klarer ikke å gjette. Det er nærmest påfallende i hvor liten grad informantene klarer å omsette erfaringer fra egen oppvekst, til hvorledes de nå virker på barna i foreldrerollen. Jeg merker meg spesielt at flere av informantene identifiserer seg med den forelderen de ønsker å være ulik fra, allikevel identifiserer ingen av disse informantene seg med denne forelderen når de blir bedt om sine egne sinnereaksjoner i forhold til egne barn. Det er slående hvor godt de ser barnet når de beskriver eget barndomsforhold, samtidig som disse beskrivelsene fremstår som

heller mangelfulle når de skal beskrive sine egne barns opplevelser. Det kan virke som om informantene evner å se seg selv, men at de derimot mangler blikket for den andre. Alle informantene har imidlertid søkt behandling ved ATV da de opplever å ha et problem med aggresjon og vold, noe de fleste selv var vitne til i egen oppvekst. Det kan virke som om mine informanter har et definert forhold til egne foreldres sinne/vold, emosjonelle fravær og avvisning, men at de ikke klarer å omsette dette til erfaringer med egne barn. Når informantene skal beskrive sitt barns opplevelse når barnet utsettes for fars sinne, kan det fremstå som om flere ikke klarer å ta barnets perspektiv. Ei heller i lys av sine egne barndomserfaringer. Informantene virker ikke på meg å trekke paralleller til egen oppvekst og hva de selv utsetter egne barn for.

Hegdal og Lütchen-Lehn (2011) skriver at «relasjonelle triggere aktiverer en ikke-mentaliserende tilstand der refleksjon er fraværende, og handling påtrengende». Deres antakelse støttes av mine funn hvor samtlige informanter kan synes å svikte i mentaliseringsevnen når de blir sinte som fedre. Sinne gjør oss mentalt blindere.

Evnen til å mentalisere innebærer både en selv og andre. Empati på sin side handler om blikket for den andre. Evnen til empati er heller ikke statisk. For å vise empati for en annen, må en først ha de kognitive evnene til å identifisere emosjoner korrekt. Forskning har vist at mennesker blir empatiske av å erfare empatisk samspill med andre fra fødselen av. Barn og unge som vokser opp med lite empati utvikler derfor ofte selv svak empati (Pardini, Lochman, & Frick, 2003). Slik tenderer krenkende samspill å videreføres over generasjoner. Som oftest handler svekket empati om å ha vært utsatt for forsømmelse eller krenkende samspill med primære omsorgspersoner fra fødselen av. På tvers av de fleste forskere og klinikere er det samspill mellom foreldre og barn som trekkes frem som hovedforklaringen for utvikling av empati (Kvelling, 2007). Tilknytningsstil er i så måte relevant: Barn som har en trygg og sikker tilknytning er også blitt observert å ha sterkere empatiske responser enn barn med usikker tilknytning. Dette kan igjen sees i lys av forskning på mentalisering som har vist at mentalisering hos omsorgsgiver kan predikere klassifisering av spedbarnstilknytning. Høy grad av mentalisering hos omsorgsgiver hadde en sterk sammenheng med trygg spedbarnstilknytning, mens lav grad av mentalisering var forbundet med usikker tilknytning hos barnet (Fonagy, Steele, Steele, Moran, & Higgitt, 1991). Omsorgssvikt og mishandling er blant de sterkeste risikofaktorer for at barn skal utvikle dårlig emosjonsregulering og derfor lett utagere negative følelser som krenker andre.

Samtlige av mine informanter har vokst opp med et komplisert barndomsforhold til minst en av sine omsorgsgivere. Sett i lys av teori og ovennevnte funn kan muligens mine resultater sees som et resultat av traume og omsorgssvikt og således svekket empatiforståelse. Vold i nære relasjoner er et komplekst fenomen og handler kanskje først og fremst om å miste blikket for den andre. Empatien svikter. For voldsutøvere skjer dette ofte i relasjoner som er nære (Hegdal & Lütchen-Lehn, 2011). Svekket empati med andre kan muligens skyldes manglende empati for seg selv (Bengtson, Steinsvåg, & Terland, 2004).

Jeg stilte innledningsvis spørsmålet om manglende vilje eller evne. Det ovennevnte kan tyde på det ikke handler om manglende vilje, men snarere om manglende evne. En redusert evne til mentalisering, empati og / eller affektregulering. Hvordan kan dette forklares? Kanskje kan individets læringshistorie og den moderne farsrollen gi oss noen svar.

6.2 Læringshistorie

En oppvekst preget av vold er et kjennetegn for mange som utøver partnervold. Mine funn ser ut til å underbygge dette. Av informantene forteller samtlige om et komplekst forhold til minst en av sine foreldre, som oftest far, et forhold preget av frykt, avvisning og eller emosjonelt fravær. Bare én av informantene forteller om et anstrengt forhold kun til mor. Egen erfaring med sinne/vold i oppveksten kan tenkes å spille en vesentlig rolle ved å gi seg utslag i at en enten blir svært sensitiv til mulig skade på barna ved å utsette dem for partnervold, eller på den andre siden at disse erfaringene har normalisert familievold, slik at de i mindre grad vil oppleve denne atferden som skadelig. Sosial læringsteori (Bandura, 1973) er relevant med tanke på den siste hypotesen: å være vitne til vold i nære relasjoner i oppveksten kan tjene som en modell for å lære å bruke aggresjon for å håndtere konflikt. Videre kan holdninger som støtter bruk av vold bli økende akseptert jo oftere en er vitne til slik atferd (Bandura, 1973).

Barn som vokser opp i en familie hvor det forekommer vold, vil i mindre grad ha noe å sammenlikne med, eller noe om kan være kontrast. Det barnet lever i kan bli oppfattet som normalt. Barn som vokser opp som vitner til denne typen normalisert vold, vil rimeligvis kunne bli særlig følelsesmessig skadet (Isdal, 2000). Dette kan forstås ut i fra at foreldre er barnets viktigste rollemodell og avgjørende støttespiller, og derav ansvarlige for å hjelpe barnet i emosjonsreguleringen. Ved å hjelpe barnet til å forstå og håndtere følelser som blant

annet sinne, internaliseres dette i barnet slik at det mestrer det selv. Når omsorgspersoner selv anvender lite konstruktive metoder i møte med konflikt eller usikkerhet, øker sannsynligheten for dysfunksjonell emosjonsregulering hos barnet.

Resultatene fra denne studien kan tenkes å støtte det ovennevnte. Jeg fant et skille mellom informantene med hensyn til deres beskrivelse av barnets opplevelse når barnet utsettes for fars sinne. Skillet var imidlertid vagt, men noen informanter fremstod noe mer nyanserte i sin beskrivelse av barnets opplevelse. Resultatene viste imidlertid ingen forskjell i atferd mellom informantene. Informantenes oppvekst og læringshistorie med opplevd frykt, avvising og savn av nærhet til minst en av omsorgspersonene kan tenkes å ha skadet informantene følelsesmessig, samt bidratt til å normalisere familievold.

Kanskje kan det være slik at mangel på hjelp til emosjonsregulering som barn, kan ha bidratt til en dysfunksjonell emosjonsregulering hos informantene. Dette kan tenkes å vise seg i informantenes møte med egne barn. Informantene ble i stor grad bærere av mye avmakt som barn, og nå også i deres rolle som fedre. Hvordan en mestrer avmakt er også et produkt av læring og erfaring. Toleranse for avmakt læres som mye annet gjennom en kombinasjon av modellering og faktisk erfaring. Det betyr at det er nødvendig å ha foreldre som er i stand til selv å tåle at barn er sinte, lei seg, vanskelig eller krevende uten å skulle handle eller ta bort ubehaget umiddelbart (Isdal, 2000). Med tanke på informantenes oppveksthistorie vil det vil i så måte synes rimelig å anta at informantene har kjent avmakt som barn ved å være i en situasjon der de ikke har klart å unngå andres makt eller innflytelse over seg selv. Barnet fikk ikke endret situasjonen eller at andre utøvde makt over en. Som voksne kjenner informantene igjen på avmakt, denne gangen i møte med egne barn. Informantene har et genuint ønske om ikke å reagere med sinne på denne avmakten. Dette blir imidlertid løsningen for kanskje å motvirke og bearbeide egen avmakt. Informantene er dermed inne i en ond sirkel: løsningen blir problemet.

6.3 Den moderne farsrollen

Det skilles i dag mellom den tradisjonelle farsrollen som autoritær og disiplinerende og den moderne farsrollen som kjærlig og ivaretagende. Fremveksten av den moderne far stiller igjen nye krav til faderskapet: den moderne far skal i større grad være autoritativ og kjærlig, heller enn autoritær og kontrollerende. Den tradisjonelle far som tidligere i større grad var normen,

er i dag et heller utdatert farsideal. Med fremveksten av den moderne far vokste et tabu som fra tidligere var stort, seg enda større: Hvordan forene å være en mann med voldsproblematikk og rollen som pappa? Forskningsfunnene på faderskap og vold underbygget hvor vanskelig dette er.

Isdal (2000, s. 258) skriver at «mennesker trenger bagatellisering for å orke og leve med seg selv». Når en engster seg for hva andre skal tro eller tenke om en, er bagatellisering et naturlig forsvar for omverdenen. Jeg opplever at flere av informantene fremstår bagatelliserende i sin måte å beskrive hvordan de tror barnet må ha følt det når barnet utsettes for fars sinne. Isdal (2000) viser til at jo mer tabubelagt en handling er, jo større er sannsynligheten for bagatellisering. Sammen med benekting utgjør bagatellisering våre mest primitive forsvarsmekanismer. Men hva er det en forsvarer seg mot? Å skulle forene identiteten til en mann med voldsproblematikk og rollen som far kan for mange synes uoverkommelig og svært skamfullt. Den skamfulle forventer forakt (Skårderud, 2001). Skam kan ikke oppstå når vi er kalde eller likegyldige, bare når vi bryr oss om noe. Skårderud (2001) trekker frem at skam handler om å vurdere seg selv i forhold til ulike standarder og foreslår at skamfølelsen handler om et skille mellom hva man er og hva man ønsker å være, noe som er høyst relevant med tanke på mine informanter. Kanskje kan informantenes benekting og bagatellisering forstås som et forsvar mot skammen en kan tenkes at de er bærere av. Skam kan imidlertid sees på som en avmaktspreget følelse, og i så måte en risikofaktor for ny vold.

7 Studiens begrensninger

Denne oppgaven bygger på datamateriale fra et større forskningsprosjekt. En svakhet ved det kan i så måte være begrensninger i mine valgmuligheter som forsker. Ved å bruke materiale fra det semistruktuerte intervjuet PDI, har jeg ikke hatt mulighet til å stille andre spørsmål enn de som stod i intervjuguiden. Ved å følge det semistrukturerte intervjuet har det heller ikke vært rom for å stille utfyllende eller oppklarende spørsmål. Ettersom jeg kun har intervjuet én av informantene selv har jeg ikke hatt tilgang på det tause slik som kroppsspråk og følelser.

En svakhet ved studien kan hevdes å være eksklusjonskriteriene som i kraft av nettopp å ekskludere utelukker potensielle deltakere. Det kan tenkes at resultatene muligens ville ha sett annerledes ut dersom eksklusjonskriteriene ikke hadde vært gjeldende. En begrensning ved studien er deriblant at den ikke inkluderer ikke-etnisk norske.

Samtlige informanter gikk i individualterapi ved studiens oppstart, hvilket kan ha påvirket resultatene i denne oppgaven. Jeg har ikke tatt høyde for hvor lenge informantene har gått i terapi - ei heller hva som har vært hovedfokus i behandling. Det er dermed usikkert om informantene hadde svart det samme i intervjuet dersom intervjuet hadde blitt gjennomført før terapioppstart. Det hadde vært interessant å gjennomføre intervjuet første terapitime, og så etter en gitt tid for å se om det hadde skjedd en endring.

Jeg har i denne oppgaven vært interessert i å studere fenomenet menn med voldsproblematikk som fedre. Som tidligere nevnt består et faderskap av flere aspekter og nyanser. En begrensning ved studien er i så måte min avgrensning og fokus på menn med voldsproblematikk som fedre i relasjon til eget barn når de er sinte som fedre. Dette er kun ett av mange aspekter ved det å være far.

Forskningsprosjektet denne oppgaven har hentet datamateriale fra består både av et klinisk utvalg og en sammenligningsgruppe. En begrensning ved studien kan i så måte være at jeg kun har benyttet meg av materiale fra det kliniske utvalget fremfor å skrive en oppgave hvor jeg også inkluderte sammenligningsgruppen. En sammenlikningsstudie ville kunne gitt meg muligheter til å avdekke eventuelle forskjeller og likheter.

I denne oppgaven har jeg tatt for meg hvordan menn med et voldsproblem opplever seg selv som fedre. Dette er gjort uten å trekke konklusjoner om hvordan de faktisk oppfører seg i

dagliglivet, eller ved å evaluere hva slags type fedre de virkelig er. Det er ikke nødvendigvis mulig å generalisere fra denne oppgaven til voldelige menn som fedre som populasjon. Det skal nevnes at disse mennene har oppsøkt hjelp frivillig og dermed kan skille seg fra de som ikke er motivert til å endre atferd.

8 Oppsummering og implikasjoner

Innledningsvis fremmet jeg et forslag om at det er foreldrekompetansen en bør fokusere på dersom man skal bedre situasjonen for barn – og fedre der det er eller har vært vold i familien. Ved å undersøke hvilke beskrivelser menn med voldsproblematikk bruker om sine egne opplevelser, barnets opplevelse og sine egne barndomsforhold, har jeg tilegnet meg kunnskap om hvorledes de opplever sin rolle som far og hvilke utfordringer de står overfor i en situasjon hvor det er sterk affekt i relasjon til barnet. I dette tilfellet sinne. Funn i denne oppgaven kan tenkes å ha implikasjoner for både forebygging og terapi. I det følgende vil jeg ta for meg intervensjoner som jeg tenker at muligens kan være egnet.

Tidligere forskning og funn i denne oppgaven støtter opp under at «vold kan avle vold». Det som er kommet frem i denne oppgaven kan ha relevans for forebyggende arbeid: Hvordan kan fars risikofaktorer bli et tema allerede hos jordmor? Hvordan kan fars sårbarhet etter egen oppvekst tematiseres tidlig? Forebygging gjennom familieforberedelser kan i så måte være et viktig tiltak. Intervensjoner som retter seg mot å bryte en eventuell voldsarv vil eksempelvis kunne være foreldreprosjektet «Bryt voldsarven- foreldreforberedelser mot vold» i regi av ATV. Dette er et tiltak som retter seg mot de som har vokst opp med vold og utrygghet i egen familie, de som er redde for å bli som egen mor eller far, eller er redde for at sitt barn eller barnet de venter kan få det slik de selv hadde det da de var små. Gruppen er for de som har barn, venter barn eller de som vurderer å få barn. Målet med kurset er å bli gode og trygge foreldre.

For å bli gode og trygge foreldre er det videre viktig å være trygg i seg selv. Mange som utøver partnervold har selv hatt en oppvekst hvor de har vært vitne til eller utsatt for vold. Egen tilknytning kan ha vært utrygg. Dette vil igjen virke inn på foreldreskapet. For å bli gode og trygge foreldre vil det være viktig å få hjelp til å bearbeide egne eventuelle traumer. Behandling bør inkludere affektregulerende og mentaliseringsfremmende arbeid. Dette da sterke følelser og traumer kan bidra til at mentaliseringsevnen svekkes eller eventuelt kollapser.

Funn i denne oppgaven kan videre tenkes å ha implikasjoner for terapi når sinne er et problem og aggresjon har oppstått. Sammenheng mellom utrygg tilknytning/avvisningserfaringer og utrygge samspill fordrer intervensjoner som søker å bedre tilknytningen mellom far og barn.

Skadene på barnets tilknytningsrelasjon kan være en hovedkilde til å forstå de andre alvorlige konsekvensene det kan få for barn å leve med vold. Circle of security parenting (COS-P) (Cooper, Hoffman, & Powell, 2010), som er en tilknytningsbasert tilnærming til foreldrearbeid, vil i så fall kunne være en relevant metode. Denne metoden er utviklet for direkte arbeid med relasjonen mellom foreldre og barn, i motsetning til mange andre metoder for foreldrearbeid som i all hovedsak fokuserer på barnets eller forelderens atferd. I et slikt foreldrearbeid vil en ta sikte på å forbedre foreldres mentaliseringskapasitet.

Denne oppgaven har belyst et tabubelagt og følsomt tema som mange har valgt og ikke å snakke om. Eller som det i det minste er svært vanskelig å snakke om. Tabuer opprettholdes kun dersom de bringes til taushet. Målet med denne oppgaven har vært å lytte til fedrenes egen stemme og opplevelse. Funnene i denne oppgaven underbygger tidligere empiri som viste til at det og selv å vokse opp med vold i familien øker risikoen for selv å utøve vold. Samtlige informanter i denne oppgaven har hatt en oppvekst preget av frykt, avvisning og / eller savn av nærhet. Denne type opplevelser er avmaktsskapende erfaringer som kan bli en del av mannens voldshistorie. Avmakten viste seg å være fremtredende i informantenes beskrivelser av egen opplevelse og sinnehåndtering. Flere av informantene beskriver hvordan det er tungt å se at barnet blir redd og lei seg, observasjoner som videre kan tenkes å øke avmakten.

På tross av at samtlige informanter hadde et definert forhold til egne foreldres sinne/vold, syntes det vanskelig for informantene å omsette disse erfaringene i møte med egne barn i en situasjon hvor de var sinte på barnet sitt. Mine funn kan muligens forstås slik at informantens beskrivelser av egen opplevelse og håndtering av sine egne sinnereaksjoner, samt beskrivelser av barnets opplevelse når barnet utsettes for fars sinne, ikke var preget av en manglende vilje, men snarere av en manglende evne. Kanskje kan dette forstås som svekket mentaliseringsevne, svekket empati og/eller svekket affektregulering. En svekket evne kan trenes opp så lenge viljen er tilstede. Det danske ordtaket understreker betydningen av dette: *«Der det finnes vilje, finnes det en vei»*.

Informantene vil så gjerne gjøre det riktige, men får det ikke til. Et viktig poeng i så måte er at endringsarbeid bør innebefatte mer enn innsikt og gode intensjoner. Arbeidet bør inkludere konkret ferdighetstrening i å takle konflikter og gode væremåter når man blir aktivert. Et viktig aspekt blir således hvordan å ta ansvar for egne følelser som den voksne. Denne

kunnskapen er ytterst relevant i klinisk praksis i vårt møte med menn med voldsproblematikk som også er fedre.

Formålet med denne studien har vært å lytte til fedrenes egen stemme. Vedrørende deres faderskap opplever jeg at deres budskap er: *«Jeg vil, jeg vil, men jeg får det ikke til.»*

Litteraturliste

- Aber, Larry, Slade, Arietta, Berger, Brenda, Bresgi, Ivan, & Kaplan, Merryle. (1985). *The parent development interview*. Unpublished protocol. The City University of New York.
- Allen, Jon G. (2006). Mentalizing in Practice. I J. G. Allen (Red.), *Handbook of Mentalization-Based Treatment*. West Sussex, UK: Wiley.
- Bancroft, Lundy, & Silverman, Jay G. (2002). The batterer as parent: Assessing the impact of domestic violence on family dynamics. [Authors: Bancroft, Lundy; Silverman, Jay G
Title: The Batterer as Parent: Assessing the Impact of Domestic Violence on Family Dynamics. Sage Series in Violence Against Women Year: 2002 ISBN: 0-7619-2277-6
Other Info: Thousand Oaks, California: Sage Publications, 240 pp]. *Psychiatry, Psychology and Law*, 9(2), 284-285.
- Bandura, Albert. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Oxford, England: Prentice-Hall.
- Bastiansen, Astrid. (2003). *Den tusende dråpe. På sporet av en humanistisk sosialpsykologi*. Oslo: Pax forlag.
- Bateman, Anthony W., & Fonagy, Peter. (2004). *Psychotherapy for Borderline Personality Disorder: Mentalization Based Treatment*. Oxford: Oxford University Press.
- Bateman, Anthony W., & Fonagy, Peter. (2012). *Handbook of mentalizing in mental health practice*. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, Inc.
- Beasley, Ron, & Stoltenberg, Cal D. (1992). Personality characteristics of male spouse abusers. *Professional Psychology: Research and Practice*, 23(4), 310-317. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0735-7028.23.4.310>
- Bengtson, Mette, Steinsvåg, Per Øystein, & Terland, Hans. (2004). *Undom bak volden: Forståelse og behandling av undom med volds- og aggresjonsproblemer*: Universitetsforlaget.
- Blindheim, Arne. (2011). Hvordan traumatisering påvirker hjernen. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Booth, Alan, & Crouter, Ann C. (Red.). (1998). *Men in families: When do they get involved? What difference does it make?* Mahwah, NJ, US: : Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

- Bowlby, John. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Brandth, Berit, & Kvande, Elin. (2003). *Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Universitetsforlaget.
- Brudal, Lisbeth F. (2006). *Positiv psykologi: empati, flyt, kvinne og mann, humor*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Buchbinder, Eli, & Eisikovits, Zvi. (2003). Battered Women's Entrapment in Shame: A Phenomenological Study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 73(4), 355-366. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0002-9432.73.4.355>
- Caesar, P. (1988). Exposure to violence in the families-of-origin among wife-abusers and maritally nonviolent men. *Violence and Victims*, 3(1), 49-63.
- Cantos, Arthur L., Neidig, Peter H., & O'Leary, K. Daniel. (1994). Injuries of women and men in a treatment program for domestic violence. *Journal of Family Violence*, 9(2), 113-124. doi: 10.1007/BF01531958
- Casey, B. J., Jones, Rebecca M., & Hare, Todd A. (2008). The adolescent brain. I A. Kingstone & M. B. Miller (Red.), *The year in cognitive neuroscience 2008* (s. 111-126). Malden: Blackwell Publishing.
- Choi-Kain, Lois W., & Gunderson, John G. (2008). Mentalization: Ontogeny, assessment, and application in the treatment of borderline personality disorder. *The American Journal of Psychiatry*, 165(9), 1127-1135. doi: <http://dx.doi.org/10.1176/appi.ajp.2008.07081360>
- Cooper, Glen, Hoffman, Kent, & Powell, Bert. (2010). www.circleofsecurity.net. Lastet
- Corbin, Juliet, & Strauss, Anselm. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory, procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage.
- Edleson, Jeffrey L. (1999). The overlap between child maltreatment and woman battering. *Violence Against Women*, 5(2), 134-154. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/107780129952003>
- Ehrensaft, Miriam K., Cohen, Patricia, Brown, Jocelyn, Smailes, Elizabeth, Chen, Henian, & Johnson, Jeffrey G. (2003). Intergenerational transmission of partner violence: A 20-year prospective study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(4), 741-753. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-006X.71.4.741>
- Eisenberg, Nancy, & Strayer, Janet. (1987). *Empathy and its development*. New York, NY: Cambridge University Press; US.

- Ericson, Maria. (2007). *Barn som upplever våld. Nordisk forskning och praktik*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Findlay, Leanne C., Girardi, Alberta, & Coplan, Robert J. (2006). Links between empathy, social behavior, and social understanding in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(3), 347-359. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecresq.2006.07.009>
- Fitch, Frances J., & Papantonio, Andre. (1983). Men who batter: Some pertinent characteristics. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 171(3), 190-192. doi: <http://dx.doi.org/10.1097/00005053-198303000-00011>
- Fonagy, Peter. (1999). Male perpetrators of violence against women: An attachment theory perspective. *Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 1(1), 7-27. doi: <http://dx.doi.org/10.1023/A:1023074023087>
- Fonagy, Peter, Steele, Miriam, Steele, Howard, Moran, George S., & Higgitt, Anna C. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant Mental Health Journal*, 12(3), 201-218. doi: <http://dx.doi.org/10.1002/1097-0355%28199123%2912:3%3C201::AID-IMHJ2280120307%3E3.0.CO;2-7>
- Fox, Greer Litton, & Benson, Michael L. (2004). Violent men, bad dads? Fathering profiles of men involved in intimate partner violence. I R. Day, D. & M. Lamb, E. (Red.), *Conceptualizing and measuring father involvement*. (s. 359-384). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers; US.
- Francis, Karen J., & Wolfe, David A. (2008). Cognitive and emotional differences between abusive and non-abusive fathers. *Child Abuse & Neglect*, 32(12), 1127-1137. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.05.007>
- Graham-Bermann, Sandra A., & Edleson, Jeffrey L. (2001). Domestic violence in the lives of children: The future of research, intervention, and social policy *Domestic violence in the lives of children: The future of research, intervention, and social policy* (s. xi, 332). Washington, DC: American Psychological Association; US.
- Graham-Bermann, Sandra A., Gruber, Gabrielle, Howell, Kathryn H., & Girz, Laura. (2009). Factors discriminating among profiles of resilience and psychopathology in children exposed to intimate partner violence (IPV). *Child Abuse & Neglect*, 33(9), 648-660. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.01.002>

- Guille, Lara. (2004). Men who batter and their children: an integrated review. *Aggression and Violent Behavior*, 9(2), 129-163.
- Haaland, Thomas, Clausen, Steen-Erik, & Schei, Berit. (2005). *Vold i parforhold-ulike perspektiver: resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*: Norsk institutt for by-og regionsforskning.
- Haavind, Hanne, & Øvreeide, Haldor. (2007). *Barn og unge i psykoterapi. Samspill og utviklingsforståelse.*: Gyldendal norsk forlag.
- Hamberger, L., & Hastings, James E. (1991). Personality correlates of men who batter and nonviolent men: Some continuities and discontinuities. *Journal of Family Violence*, 6(2), 131-147. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/BF00978715>
- Hastings, Paul D., Zahn-Waxler, Carolyn, Robinson, JoAnn, Usher, Barbara, & Bridges, Dana. (2000). The development of concern for others in children with behavior problems. *Developmental Psychology*, 36(5), 531-546. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.36.5.531>
- Hegdal, Morten, & Lütchen-Lehn, Marianne Heltne. (2011). *Alt kan snu på et sekund: Mentaliseringssvikt under vold i nære relasjoner* (Hovedoppgave), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Holden, George W., Barker, Edward D., Appel, Anne E., & Hazlewood, Lonnie. (2010). Partner-abusers as fathers: Testing hypothesis about their child rearing and the risk of physical child abuse. *Partner Abuse*, 1(2), 186-199. doi: <http://dx.doi.org/10.1891/1946-6560.1.2.186>
- Holden, George W., Stein, Joshua D., Ritchie, Kathy L., Harris, Susan D., & Jouriles, Ernest N. (1998). Parenting behaviors and beliefs of battered women. I G. W. Holden, R. Geffner & E. N. Jouriles (Red.), *Children exposed to marital violence: Theory, research, and applied issues* (s. 289-334). Washington, DC: US: American Psychological Association.
- Holm, Ulla. (2009). *Det räcker inte att vara snäll: om empati och professionellt bemötande i människovårdande yrken*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Howell, Kathryn H. (2011). Resilience and psychopathology in children exposed to family violence. *Aggression and Violent Behavior*, 16(6), 562-569. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2011.09.001>
- Isdal, Per. (2000). *Meningen med volden.*: Kommuneforlaget.

- Kalmuss, Debra. (1984). The intergenerational transmission of marital aggression. *Journal of Marriage and the Family*, 46(1), 11-19. doi: <http://dx.doi.org/10.2307/351858>
- Kashani, Javad H., & Allan, Wesley D. (1998). *The impact of family violence on children and adolescents*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc; US.
- Kitzmann, Katherine M., Gaylord, Noni K., Holt, Aimee R., & Kenny, Erin D. (2003). Child witnesses to domestic violence: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(2), 339-352. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-006X.71.2.339>
- Kvale, Steinar, & Brinkmann, Svend. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (Vol. 2). Oslo: Gyldendal.
- Kvello, Øyvind. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*.: Universitetsforlaget.
- LeDoux, Joseph E. (1996). *The emotional brain: The mysterious underpinnings of emotional life*. New York, NY: Simon & Schuster; US.
- Levendosky, Alytia A., Leahy, Kerry L., Bogat, G., Davidson, William S., & von Eye, Alexander. (2006). Domestic violence, maternal parenting, maternal mental health, and infant externalizing behavior. *Journal of Family Psychology*, 20(4), 544-552. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.20.4.544>
- Lewis, Marc D., Granic, Isabela, Lamm, Connie, Zelazo, Philip David, Stieben, Jim, Todd, Rebecca M., . . . Pepler, Debra. (2008). Changes in the neural bases of emotion regulation associated with clinical improvement in children with behavior problems. *Development and Psychopathology*, 20(3), 913-939. doi: <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579408000448>
- Liotti, Giovanni. (1999). Disorganization of attachment as a model for understanding dissociative psychopathology. I J. Solomon & C. George (Red.), *Attachment disorganization* (s. 291-317). New York, NY: Guilford Press; US.
- Lundby, Geir. (2003). *Historier og terapi. Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*. Oslo: Aschehough.
- Malterud, Kirsti. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Margolin, Gayla, & Gordis, Elana B. (2000). The effects of family and community violence on children. *Annual Review of Psychology*, 51, 445-479. doi: <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.445>

- McLeod, John. (2001). *Qualitative Research in Counselling and Psychotherapy*. London: Sage.
- Mohr, Wanda K., Noone Lutz, Megan J., Fantuzzo, John W., & Perry, Marlo A. (2000). Children exposed to family violence: A review of empirical research from a developmental-ecological perspective. *Trauma, Violence, & Abuse, 1*(3), 264-283. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1524838000001003004>
- Morgan, Alice. (2000). *What is narrative therapy? An easy-to-read introduction*. Adelaide: Dulwich Centre Publications.
- Neidig, Peter H., Friedman, Dale H., & Collins, Barbara S. (1986). Attitudinal characteristics of males who have engaged in spouse abuse. *Journal of Family Violence, 1*(3), 223-233. doi: 10.1007/BF00978561
- Ogden, Pat, Minton, Kekuni, & Pain, Clare. (2006). *Trauma and the Body: A Sensorimotor Approach to Psychotherapy*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Pape, Hilde, & Stefansen, Kari. (2004). *Den skjulte volden. En undersøkelse av Oslo-befolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport nr. 1.
- Pardini, Dustin A., Lochman, John E., & Frick, Paul J. (2003). Callous/Unemotional Traits and Social-Cognitive Processes in Adjudicated Youths. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 42*(3), 364-371. doi: <http://dx.doi.org/10.1097/00004583-200303000-00018>
- Peled, Einat. (2000). Parenting by men who abuse women: Issues and dilemmas. *British Journal of Social Work, 30*(1), 25-36. doi: <http://dx.doi.org/10.1093/bjsw/30.1.25>
- Perel, Guy, & Peled, Einat. (2008). The fathering of violent men: Constriction and yearning. *Violence Against Women, 14*(4), 457-482. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1077801208314846>
- Perry, Bruce D. (2001). The Neurodevelopmental Impact of Violence in Childhood. I D. H. Schetky & E. P. Benedek (Red.), *Textbook of Child and Adolescent Forensic Psychiatry*. (s. 221-238). Washington, DC: American Psychiatric Press, Inc.
- Phares, Vicky. (1992). Where's poppa? The relative lack of attention to the role of fathers in child and adolescent psychopathology. *American Psychologist, 47*(5), 656-664. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.47.5.656>
- Piaget, Jean. (1928). *Judgment and reasoning in the child*. London: Routledge & Kegan Paul.

- Riessman, Catherine Kohler. (1993). *Narrative Analysis. Qualitative Research Methods Series, No 30*. Newbury Park, CA: Sage.
- Rossman, B. B. Robbie, Rea, Jacqueline G., Graham-Bermann, Sandra A., & Butterfield, Perry M. (2004). Young Children Exposed to Adult Domestic Violence: Incidence, Assessment, and Intervention. I P. G. Jaffe, L. L. Baker & A. J. Cunningham (Red.), *Protecting children from domestic violence: Strategies for community intervention* (s. 30-48). New York, NY: Guilford Press; US.
- Rothman, Emily F., Mandel, David G., & Silverman, Jay G. (2007). Abusers' perceptions of the effect of their intimate partner violence on children. *Violence Against Women*, 13(11), 1179-1191. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1077801207308260>
- Rueckert, Linda, & Naybar, Nicolette. (2008). Gender differences in empathy: The role of the right hemisphere. *Brain and Cognition*, 67(2), 162-167. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.bandc.2008.01.002>
- Råkil, Marius. (2006). Are men who use violence against their partners and children good enough fathers? The need for an integrated child perspective in treatment work with the men. I C. Humphreys & N. Stanley (Red.), *Domestic Violence and Child Protection: Directions for Good Practice*. (s. 190-202). London, England: Jessica Kingsley Publishers.
- Salisbury, Emily J., Henning, Kris, & Holdford, Robert. (2009). Fathering by partner-abusive men: Attitudes on children's exposure to interparental conflict and risk factors for child abuse. *Child Maltreatment*, 14(3), 232-242. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1077559509338407>
- Saunders, Daniel G. (1996). Feminist-cognitive-behavioral and process-psychodynamic treatments for men who batter: Interaction of abuser traits and treatment models. *Violence and Victims*, 11(4), 393-414.
- Silverstein, Louise B., & Phares, Vicky. (1996). Expanding the mother-child paradigm: An examination of dissertation research 1986-1994. *Psychology of Women Quarterly*, 20(1), 39-53. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6402.1996.tb00664.x>
- Skårderud, Finn. (2001). Skammens Stemmer -om taushet, veltalenhet og raseri i behandlingsrommet. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 121(13), 1613-1617.
- Skårderud, Finn, & Sommerfeldt, Bente. (2008). Mentalisering - et nytt teoretisk og terapeutisk begrep. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 128 (9), 1066-1069.

- Slep, Amy M., & O'Leary, Susan G. (2005). Parent and Partner Violence in Families With Young Children: Rates, Patterns, and Connections. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(3), 435-444. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-006X.73.3.435>
- Steinsvåg, Per Øystein. (2007). Barn som lever med vold i familien. Bulleteng nummer 5. Voldsutøvende fedre.
- Vatnar, Solveig Karin B., & Bjorkly, Stal. (2010). Does it make any difference if she is a mother?: An interactional perspective on intimate partner violence with a focus on motherhood and pregnancy. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(1), 94-110. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0886260508329129>
- Veteläinen, Anu, Grönholm, Heidi, & Holma, Juha. (2013). Discussions of Fatherhood in Male Batterer Treatment Group. *SAGE Open*, 3(2). doi: 10.1177/2158244013492083
- West, Malcolm, & George, Carol. (1999). Abuse and violence in intimate adult relationships: New perspectives from attachment theory. *Attachment & Human Development*, 1(2), 137-156. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/14616739900134201>
- Wolfe, David A., Crooks, Claire V., Lee, Vivien, McIntyre-Smith, Alexandra, & Jaffe, Peter G. (2003). The effects of children's exposure to domestic violence: A meta-analysis and critique. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(3), 171-187. doi: <http://dx.doi.org/10.1023/A:1024910416164>

Vedlegg

Vedlegg 1

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

«Fedre, Rus og Vold»

Bakgrunn og hensikt

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en forskningsstudie som har som mål å undersøke hvordan menn som har problemer med vold og aggresjon i nære relasjoner opplever seg selv som fedre. Studien søker også å gi kunnskap om grad av rusmiddelbruk påvirker denne opplevelsen. Tidligere forskning og klinisk erfaring forteller oss at mennesker som har aggresjonsproblemer og problematisk rusbruk ofte har hatt en vanskelig barndom selv. Dette kan i sin tur ofte prege foreldre – barn relasjonen negativt i dag. Vi ønsker å vite mer om disse sammenhengene for på sikt å kunne utvikle gode terapeutiske metoder for å arbeide med foreldreskap i terapi med menn som har brukt vold. Grunnen til at vi spør deg er at du har søkt et terapeutisk tilbud ved Alternativ til Vold (ATV) og har barn du har kontakt med.

Hva innebærer studien?

Deltakelse i studien innebærer at du først vil bli spurt en rekke spørsmål om alkohol – og rusvanene dine, samt omsider ved å være forelder som du kan oppleve som utfordrende. Du vil også bli spurt om du har opplevd traumatiske hendelser i løpet av ditt liv, og om og i hvilken grad du synes at de har påvirket deg.

Hovedvekten av undersøkelsen består av at du vil bli intervjuet rundt din opplevelse av ett av dine barn, og dine tanker rundt å være far for akkurat dette barnet. Formålet med intervjuet er ikke å få mest mulig informasjon om barnet ditt, men om din opplevelse av å være omsorgsperson for dette barnet, og din opplevelse av barnet. Vi ønsker å vite mer om hvordan du som far opplever din relasjon til barnet, både de positive og de negative sidene ved å være

forelder. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd og transkribert til test. Lydopptaket vil så bli slettet, og teksten – det du har sagt – vil bli avidentifisert.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Informasjonen som registreres om deg skal kun brukes slik som beskrevet i hensikten med studien. Alle opplysninger vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennerende opplysninger. En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en navneliste. Det er kun autorisert personell knyttet til prosjektet som har adgang til navnelisten og som kan finne tilbake til deg. Alle disse personene har taushetsplikt. All data som du bidrar med vil bli oppbevart i form av krypterte elektroniske minneenheter som er passordbeskyttet og som oppbevares i låste arkiver frem til 31.12.2020. Deretter vil data knyttet til denne studien bli makulert. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene av studien når disse publiseres.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke til å delta i studien. Dette vil ikke få konsekvenser for din videre behandling. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Om du nå sier ja til å delta, kan du senere trekke tilbake ditt samtykke uten at dette påvirker din øvrige behandling.

Rett til innsyn og sletting av opplysninger om deg

Hvis du sier ja til å delta i studien, har du rett til å få innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg. Du har videre rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene vi har registrert. Dersom du trekker deg fra studien, kan du kreve å få slettet innsamlede prøver og opplysninger, med mindre opplysningene allerede er inngått i analyser eller brukt i vitenskapelige publikasjoner.

Informasjon om utfallet av studien

Dersom du ønsker det har du rett til å få informasjon om utfallet / resultatene av studien.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til studien, kan du kontakte psykolog og prosjektleder Henning Mohaupt.

Han kan nåes på: 51 93 43 43

Eller på mail: henning.mohaupt@atv-stiftelsen.no

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg er villig til å delta i studien

(signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om studien

(signert, rolle i studien, dato)

Vedlegg 2

PDI-R2

FORELDREUTVIKLINGS-INTERVJU REVIDERT

Arietta Slade
J. Lawrence Aber
Brenda Berger
Ivan Bresgi
Merryle Kaplan

Tilpasset med hjelp fra:

Linda Mayes
Mary Target
Sidney Blatt

Oktober 2003
Endelig revisjon, mai 2005

KONFIDENSIELL MEDDELELSE **MÅ IKKE KOPIERES ELLER DISTRIBUERES** **UTEN UTTRYKKELIG TILLATELSE**

Enerett til denne norske oversettelsen:
Alternativ til Vold

Dette intervju er en tillempning av Foreldreutviklingsintervjuet (Parent Development Interview) (Aber, Slade, Berger, Bresgi, & Kaplan, 1985). Denne protokollen kan ikke anvendes eller tilpasses uten skriftlig godkjenning fra Arietta Slade, Ph.D., The Psychological Center, R8/130, The City College of New York, 138th Street & Convent Avenue, New York, NY 10031, asladeph@earthlink.net .

FORELDREUTVIKLINGSINTERVJU - REVIDERT

A. Syn på barnet.

Idag skal vi snakke om deg og ditt barn. Vi vil begynne med å snakke om ditt barn og det forhold dere har, og deretter litt om dine egne erfaringer som barn. La oss starte med at du forteller meg litt om din familie – hvilke familiemedlemmer er det? Hvor mange barn har du? Hvor gamle er de? (Her ønsker du å få vite om antall barn og deres alder, inkludert de som bor utenfor hjemmet, om foreldre, andre voksne som bor i hjemmet. Hvor det dreier seg om atypisk oppdragelsessituasjon (fosteromsorg) ønskes en historie over fosterhjems plasseringer, hvem som har vært de primære omsorgspersoner, osv.; likedan, dersom det synes å være en historie av skilsmissen eller hyppige flyttinger, prøv å få ut noe av detaljene om dette for å bygge opp under konteksten for forståelsen av intervjuet.)

1. Jeg vil gjerne begynne med å få et inntrykk av hva for slags person ditt barn er... så, kunne du starte med å velge 3 adjektiver som beskriver ditt barn. (Gjør opphold mens de lister opp adjektiver.) La oss nå ta for oss hvert av adjektivene. Er det en hendelse eller et minne som faller deg inn i forhold til ____? (Gå igjennom og få fram et spesifikt minne for hvert adjektiv.)
2. Og hva med deg, hva for slags person er du? Kan du velge 3 adjektiv som beskriver deg selv. (Gjør opphold mens de lister opp adjektiver.) La oss nå ta for oss hvert av adjektivene. Er det en hendelse eller et minne som faller deg inn i forhold til ____? (Gå igjennom og få fram et spesifikt minne for hvert adjektiv.)
3. OK, la oss nå komme tilbake til ditt barn... For en gjennomsnittlig uke, hva vil du beskrive som hans/hennes foretrukne ting å gjøre, hans/hennes favorittøyeblikk?
4. Og de ting eller øyeblikk som han/hun har mest problemer med?
5. Hva er det ved barnet ditt du liker best?
6. Hva er det ved barnet ditt du liker minst?

Syn på forholdet

1. Jeg vil gjerne at du skal velge 3 adjektiver som du føler gjenspeiler forholdet mellom deg og (ditt barn). (Gjør opphold mens de lister opp adjektiver.) La oss nå ta for oss hvert av adjektivene. Er det en hendelse eller et minne som faller deg inn i forhold til ____? (Gå igjennom og få fram et spesifikt minne for hvert adjektiv.)
2. Beskriv en anledning i løpet av siste uke da alt virkelig klaffet mellom deg og (barnet ditt). (Spør om nødvendig: Kan du fortelle meg mer om denne hendelsen? Hvordan føltes det? Hvordan tror du (barnet ditt) følte det?)

3. Kan du nå beskrive en anledning i løpet av den siste uken da det virkelig skar seg mellom deg og (barnet ditt). (Spør om nødvendig: Kan du fortelle meg mer om denne hendelsen? Hvordan føltes det? Hvordan tror du (barnet ditt) følte det?)
4. Hvordan tror du ditt forhold med barnet ditt virker inn på hans/hennes utvikling eller personlighet?

C. Emosjonell foreldreerfaring

1. Nå skal vi snakke om dine følelser knyttet til det å være forelder. Kan du starte med å velge 3 adjektiver som beskriver deg som en forelder. (Gjør opphold mens de lister opp adjektiver.) La oss nå ta for oss hvert av adjektivene. Er det en hendelse eller et minne som faller deg inn i forhold til ____? (Gå igjennom og få fram et spesifikt minne for hvert adjektiv.)
2. Hva gir deg mest glede ved det å være forelder?
3. Hva gir deg mest smerte eller vansker med det å være forelder?
4. Når du bekymrer deg for (barnet ditt), hva er det da du bekymrer deg mest over?
5. Hvordan har det å ha barnet ditt forandret deg?
6. Fortell meg om en anledning i løpet av de siste to ukene da du virkelig følte deg sint som en forelder. (Spør om nødvendig: Kan du fortelle meg litt mer om situasjonen? Hvordan taklet du dine sinnereaksjoner?)
- 6a. Hva slags virkning har disse følelsene på barnet ditt?
7. Fortell meg om en anledning i løpet av de siste to ukene da du virkelig hadde skyldfølelse som en forelder. (Spør om nødvendig: Kan du fortelle meg litt mer om situasjonen? Hvordan taklet du din skyldfølelse?)
- 7a. Hva slags virkning har disse følelsene på barnet ditt?
8. Fortell meg om en anledning i løpet av de siste to ukene da du virkelig følte behov for at noen viste omsorg overfor *deg*. (Spør om nødvendig: Kan du fortelle meg litt mer om situasjonen? Hvordan taklet du din omsorgslengsel?)
- 8a. Hva slags virkning hadde disse følelsene på (barnet ditt?)
9. Når barnet ditt er oppskaket, hva er det da han/hun gjør? Hvordan føles det for deg? Hva gjør du da?
10. Har (barnet ditt) noen gang følt seg avvist?

D. Forelderens familiehistorie

Nå vil jeg gjerne stille noen spørsmål om dine egne foreldre, og om hvordan dine barndomserfaringer kan ha påvirket dine følelser for foreldrerollen....

1. Jeg vil gjerne at du skal velge 3 adjektiver som beskriver ditt barndomsforhold til din mor, så langt tilbake som du kan huske. (Gjør opphold mens de lister opp adjektiver.) La oss nå ta for oss hvert av adjektivene. Er det en hendelse eller et minne som faller deg inn i forhold til ____?
2. Kan du nå velge 3 adjektiver som beskriver ditt barndomsforhold til din far? (Gjør opphold mens de lister opp adjektiver.) La oss nå ta for oss hvert av adjektivene. Er det en hendelse eller et minne som faller deg inn i forhold til _____?
3. Følte du deg noen gang avvist eller krenket (fysisk eller emosjonelt) av dine foreldre når du var barn?
4. Hvordan tror du dine barndomserfaringer med foreldrerollen virker inn på din erfaring med å være forelder nå?
5. Hvorfor tror du dine foreldre opptådte som de gjorde når du var barn?
6. På hvilken måte ønsker du å være lik og ulik din mor som en forelder?
7. Og hva med din far?
8. På hvilken måte er du lik og ulik din mor som en forelder?
9. Og hva med din far?

D. Avhengighet/Uavhengighet

1. Når trenger barnet ditt oppmerksomhet fra deg? (Spør, dersom det ikke kommer automatisk: Hvordan føler du det når dette skjer?)
2. Hvorfor tror du dette er de tingene han/hun trenger hjelp til?
3. Når føler han/hun seg komfortabel med å gjøre ting på egen hånd? (Spør, dersom det ikke kommer automatisk: Hvordan føler du det når dette skjer?)
4. Hva skjer når han/hun ikke kan gjøre ting på egen hånd? (Spør, dersom det ikke kommer automatisk: Hvordan føler du det når dette skjer?)

E. Atskillelse/Tap

1. Nå vil jeg gjerne at du skal tenke på en gang da du og barnet ditt ikke var sammen, en gang dere var adskilt fra hverandre. Kan du beskrive situasjonen for meg? (Spør: Hva slags virkning hadde det på barnet? Hva slags virkning hadde det på deg?) Merk: Dersom forelderen beskriver en atskillelse som ligger lenger tilbake enn ett år, gjenta spørsmålet og be om å få beskrevet en ferskere hendelse.

2. Har det noen gang hendt i ditt barns liv at du har hatt følelsen av å miste ham/henne bare lite grann? Hvordan føltes det for deg?
3. Finnes det noen person som er svært viktig for deg, som (barnet ditt) ikke kjenner men som du skulle ønske at han/hun hadde nærhet til?
4. Tror du det er erfaringer i ditt barns liv som du føler har vært tilbakeslag for ham/henne?

F. Se bakover, Se framover

1. Barnet ditt er allerede _____ , og du er erfaren som forelder (tilpass etter som det passer). Dersom du hadde erfaringen og kunne gjøre alt om igjen, hva ville du da endre på? Hva ville du ikke endre?
2. Hvilke tanker gjør du om forholdet mellom deg og barnet ditt når barnet er blitt voksen?
3. Kan du forestille deg selv som en besteforelder? Hva tenker du deg da? Hvilke forhåpninger har du om dette?